

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ
ΤΜΗΜΑ ΙΣΤΟΡΙΑΣ ΚΑΙ ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΑΣ
ΠΜΣ «ΒΥΖΑΝΤΙΝΕΣ ΣΠΟΥΔΕΣ»

ΠΕΡΙΓΡΑΜΜΑΤΑ ΠΡΟΣΦΕΡΟΜΕΝΩΝ ΜΑΘΗΜΑΤΩΝ
ΑΚΑΔΗΜΑΪΚΟΥ ΕΤΟΥΣ 2023-2024

Περιεχόμενα

ΧΕΙΜΕΡΙΝΟ ΕΞΑΜΗΝΟ	3
ΒΥΖΑΝΤΙΝΗ ΙΣΤΟΡΙΑ	3
ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥΠΟΛΗ: ΠΟΛΗ ΚΑΙ ΚΟΙΝΩΝΙΑ	3
ΟΙ ΒΥΖΑΝΤΙΝΟΙ ΚΑΙ ΟΙ ΓΕΙΤΟΝΕΣ ΤΟΥΣ ΣΤΟΝ ΧΩΡΟ ΤΩΝ ΝΔ ΒΑΛΚΑΝΙΩΝ ΚΑΙ ΤΗΣ ΑΔΡΙΑΤΙΚΗΣ (12 ^{ος} – 15 ^{ος} ΑΙ.).....	6
ΤΟ ΒΥΖΑΝΤΙΟ ΤΟΥ 11ου ΑΙΩΝΑ. ΟΙ ΜΑΡΤΥΡΙΕΣ ΤΩΝ ΠΗΓΩΝ	9
ΒΥΖΑΝΤΙΝΗ ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΑ ΚΑΙ ΤΕΧΝΗ.....	13
ΤΟΠΟΓΡΑΦΙΑ ΒΥΖΑΝΤΙΝΗΣ ΗΠΕΙΡΟΥ	13
ΒΥΖΑΝΤΙΝΑ ΕΙΚΟΝΟΓΡΑΦΗΜΕΝΑ ΧΕΙΡΟΓΡΑΦΑ.....	15
ΜΝΗΜΕΙΑΚΗ ΤΟΠΟΓΡΑΦΙΑ ΒΥΖΑΝΤΙΝΗΣ ΘΕΣ/ΝΙΚΗΣ	18
ΕΑΡΙΝΟ ΕΞΑΜΗΝΟ	20
ΒΥΖΑΝΤΙΝΗ ΙΣΤΟΡΙΑ	20
ΒΥΖΑΝΤΙΝΕΣ ΚΑΙ ΜΕΤΑΒΥΖΑΝΤΙΝΕΣ ΕΠΙΓΡΑΦΕΣ ΤΗΣ ΗΠΕΙΡΟΥ	20
ΒΥΖΑΝΤΙΟ ΚΑΙ ΔΥΣΗ ΤΟΝ 10 ^ο ΑΙΩΝΑ.....	23
ΠΟΛΕΜΙΚΕΣ ΣΥΓΚΡΟΥΣΕΙΣ ΚΑΙ ΣΤΡΑΤΙΩΤΙΚΑ ΚΙΝΗΜΑΤΑ ΣΤΟ ΒΥΖΑΝΤΙΟ: ΜΕΣΗ ΚΑΙ ΥΣΤΕΡΗ ΠΕΡΙΟΔΟΣ	27
ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΙΔΕΟΛΟΓΙΑ ΚΑΙ ΣΥΛΛΟΓΙΚΕΣ ΤΑΥΤΟΤΗΤΕΣ ΣΤΗ ΒΥΖΑΝΤΙΝΗ ΚΟΙΝΩΝΙΑ: ΑΝΤΙΦΑΕΙΣ ΚΑΙ ΑΜΦΙΔΡΟΜΕΣ ΕΠΙΡΡΟΕΣ	30
ΒΥΖΑΝΤΙΝΗ ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΑ ΚΑΙ ΤΕΧΝΗ.....	33
ΝΟΜΙΣΜΑΤΙΚΗ ΚΑΙ ΣΦΡΑΓΙΣΤΙΚΗ ΤΟΥ ΒΥΖΑΝΤΙΝΟΥ ΚΡΑΤΟΥΣ	33
ΒΥΖΑΝΤΙΝΑ ΜΝΗΜΕΙΑ ΤΗΣ ΙΤΑΛΙΑΣ.....	36
ΥΣΤΕΡΟΒΥΖΑΝΤΙΝΗ ΤΕΧΝΗ.....	39
ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ	43

ΧΕΙΜΕΡΙΝΟ ΕΞΑΜΗΝΟ

ΒΥΖΑΝΤΙΝΗ ΙΣΤΟΡΙΑ

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥΠΟΛΗ: ΠΟΛΗ ΚΑΙ ΚΟΙΝΩΝΙΑ

ΠΕΡΙΓΡΑΜΜΑ ΜΑΘΗΜΑΤΟΣ

(1) ΓΕΝΙΚΑ

ΣΧΟΛΗ	ΦΙΛΟΣΟΦΙΚΗ		
ΤΜΗΜΑ	ΙΣΤΟΡΙΑΣ ΚΑΙ ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΑΣ		
ΕΠΙΠΕΔΟ ΣΠΟΥΔΩΝ	ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ "ΒΥΖΑΝΤΙΝΕΣ ΣΠΟΥΔΕΣ"		
ΚΩΔΙΚΟΣ ΜΑΘΗΜΑΤΟΣ	ΒΙΣ 101	ΕΞΑΜΗΝΟ ΣΠΟΥΔΩΝ	ΧΕΙΜΕΡΙΝΟ
ΤΙΤΛΟΣ ΜΑΘΗΜΑΤΟΣ	ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥΠΟΛΗ: ΠΟΛΗ ΚΑΙ ΚΟΙΝΩΝΙΑ		
ΑΥΤΟΤΕΛΕΙΣ ΔΙΔΑΚΤΙΚΕΣ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ	ΕΒΔΟΜΑΔΙΑΙΕΣ ΩΡΕΣ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑΣ	ΠΙΣΤΩΤΙΚΕΣ ΜΟΝΑΔΕΣ	
	3	15	
ΤΥΠΟΣ ΜΑΘΗΜΑΤΟΣ	Ειδίκευσης		
ΠΡΟΑΠΑΙΤΟΥΜΕΝΑ ΜΑΘΗΜΑΤΑ:	-		
ΓΛΩΣΣΑ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑΣ και ΕΞΕΤΑΣΕΩΝ:	Ελληνική (επίσης Αγγλική και Γερμανική, όταν υπάρχουν αλλοδαποί φοιτητές/φοιτήτριες)		
ΤΟ ΜΑΘΗΜΑ ΠΡΟΣΦΕΡΕΤΑΙ ΣΕ ΦΟΙΤΗΤΕΣ ERASMUS	Ναι		
ΗΛΕΚΤΡΟΝΙΚΗ ΣΕΛΙΔΑ ΜΑΘΗΜΑΤΟΣ (URL)	-		

(2) ΜΑΘΗΣΙΑΚΑ ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ

Μαθησιακά Αποτελέσματα
Σεμιναριακό μάθημα στο οποίο επί τη βάσει των εργασιών εστιάζει στη λεπτομερή η εικόνα της Κωνσταντινούπολης ως πρωτεύουσας του Βυζαντίου με τις παντοειδείς δομές της (πολιτικές, εκκλησιαστικές, οικονομικές, κοινωνικές) από την ίδρυσή της έως την κατάληψή της από τους Οθωμανούς το 1453.   Οι φοιτητές θα αποκτήσουν σαφή εικόνα για την πρωτεύουσα του Βυζαντίου με όλες τις λειτουργίες της ως πόλης, διοικητικού κέντρου και πόλου έλξης κοινωνικών και καλλιτεχνικών δραστηριοτήτων.   Θα έχουν αποκτήσει τη δυνατότητα να ερμηνεύουν κριτικά διαφορετικά είδη γραπτών και αρχαιολογικών πηγών.
Γενικές Ικανότητες

- Προσέγγιση και κριτική ερμηνεία ιστορικών πηγών
- Ανάπτυξη κριτικής ικανότητας και συνδυαστικής σκέψης
- Αξιολόγηση και ένταξη των ιστορικών και αρχαιολογικών τεκμηρίων
- Εύρεση και κριτική προσέγγιση διεθνούς βιβλιογραφίας
- Ανάπτυξη της διεπιστημονικότητας

(3) ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΟ ΜΑΘΗΜΑΤΟΣ

Εμβάθυνση των μεθόδων της έρευνας, instrumenta studiorum, παρουσίαση και εξήγηση των θεμάτων των σεμιναριακών εργασιών. Ανάθεση των σεμιναριακών εργασιών και συζήτηση σχετικά με τη μεθοδολογία εξειδικευμένα για κάθε εργασία. Ακολουθώντας σε κάθε μάθημα οι συμμετέχοντες θα παρουσιάζουν την πρόοδο της έρευνάς τους, θα ακολουθεί συζήτηση επί των προβλημάτων και θα παρουσιάζουν ξενόγλωσσα άρθρα σχετικά με την εργασία τους. Οι παρουσιάσεις των εργασιών λαμβάνουν χώρα κατά την εκπαιδευτική εκδρομή στην Κωνσταντινούπολη.

(4) ΔΙΔΑΚΤΙΚΕΣ και ΜΑΘΗΣΙΑΚΕΣ ΜΕΘΟΔΟΙ - ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗ

ΤΡΟΠΟΣ ΠΑΡΑΔΟΣΗΣ	Πρόσωπο με πρόσωπο	
ΧΡΗΣΗ ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΩΝ ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΑΣ ΚΑΙ ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΩΝ	Χρήση παρουσίασης με Power Point	
ΟΡΓΑΝΩΣΗ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑΣ	Δραστηριότητα	Φόρτος Εργασίας Εξαμήνου
	Διαλέξεις	12
	Ανάλυση πηγών	6
	Μελέτη και ανάλυση της βιβλιογραφίας	9
	Συγγραφή εργασίας	12
	Σύνολο Μαθήματος	39
ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗ ΦΟΙΤΗΤΩΝ	Ανάθεση εργασιών σχετικά με τις πρωτογενείς πηγές ή τη δευτερεύουσα βιβλιογραφία και ανάθεση ατομικής γραπτής εργασίας, που συζητείται και παρουσιάζεται στην αίθουσα - Δημόσια παρουσίαση της εργασίας είτε στην Κωνσταντινούπολη είτε στο πλαίσιο Ημερίδας Μεταπτυχιακών Φοιτητών στο τέλος του εξαμήνου ή του ακαδημαϊκού έτους - Γλώσσα αξιολόγησης είναι η Ελληνική ή η Αγγλική για τους φοιτητές Erasmus	

(5) ΣΥΝΙΣΤΩΜΕΝΗ-ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Διονύσιος: Dionysios = Dionysii Byzantii anaplus Bospori, έκδ. R. GÜNGERICH, 2Βερολίνο 1958.
 Ευάγριος, Εκκλησιαστική ιστορία: Euagrios – The ecclesiastical history of Evagrius, έκδ. J. BIDEZ – L. PARMENTIER, Λονδίνο 1898; Μετάφραση: Evagrius Scholasticus, Historia ecclesiastica, μτφρ. από Α. HÜBNER, Τουρνχούτ 2007 (Fontes Christiani 57).
 Ευσέβιος, Χρονικόν: Eusebios, Chronik – Die Chronik, aus dem Armenischen übersetzt, εκδ. από J. KARST, 1911 (Die griechischen christlichen Schriftsteller der ersten Jahrhunderte 20).

— Vita Constantini – Eusebius, Über das Leben des Kaisers Konstantin, εκδ. από F. WINKELMANN, Βερολίνο 1975 (Die griechischen christlichen Schriftsteller der ersten Jahrhunderte 7).

Ζώσιμος: Zosimos – Zosime, Histoire nouvelle, έκδ. F. PASCHOUD, Παρίσι 1971–89; Μετάφραση: Zosimos, Neue Geschichte, μτφρ. από O. VEH, Στουτγάρδη 1990 (Bibliothek der griechischen Literatur 31).

Θεμιστιος: Themistios, Reden – Themistii Orationes quae supersunt, έκδ. H. SCHENKL – G. DOWNEY, Λειψία 1965–1971; Μετάφραση: Themistius, Staatsreden, μτφρ. από H. LEPPIN, Στουτγάρδη 1998 (Bibliothek der griechischen Literatur 4).

Ιουλιανός: Iulianos, Reden – Discours de Julien César, έκδ. J. BIDEZ, Παρίσι 1932 (Œuvres complètes I 1).

Orpatianus Porphyrius, Carmina, έκδ. G. POLARA, Τορίνο 2004.

Πασχάλιον Χρονικόν: Chronicon Paschale, έκδ. L. DINDORF, Βόννη 1832; αγγλική μετάφραση: M. WHITBY (μτφρ.), Chronicon Paschale 284–628 AD, Λίβερπουλ 1989 (Translated texts for historians, Latin series 7).

N. ASUTAY-EFFENBERGER, Die Landmauer von Konstantinopel–İstanbul. Historisch-topographische und baugeschichtliche Untersuchungen, Βερολίνο 2007 (Millennium-Studien 18).

H.-G. BECK (Εκδ.), Studien zur Frühgeschichte Konstantinopels. Μόναχο 1973 (Miscellanea Byzantina Monacensia 14).

G. DAGRON, Constantinople imaginaire. Études sur le recueil des Patria, Παρίσι 1984.

G. DOWNEY, Nikolaos Mesarites, Description of the Church of the Holy Apostles at Constantinople, Transactions of the American Philosophical Society 47, 6 (1957) 855–924.

F. DVORNIK, The idea of apostolicity and the legend of the apostle Andrew, Καίμπριτζ Μασσαχουσέτης. 1958.

A. EFFENBERGER, Konstantinsmausoleum, Apostelkirche und kein Ende?, in B. BORKOPP – TH. STEPPAN (Εκδ.), Lithostroton, Festschrift für M. Restle, Στουτγάρδη 2000, 67–78.

R. GUILLAND, Études de topographie de Constantinople, Βερολίνο 1969 (Βερολίνοer Byzantinistische Arbeiten 37).

ΟΙ ΒΥΖΑΝΤΙΝΟΙ ΚΑΙ ΟΙ ΓΕΙΤΟΝΕΣ ΤΟΥΣ ΣΤΟΝ ΧΩΡΟ ΤΩΝ ΝΔ ΒΑΛΚΑΝΙΩΝ
ΚΑΙ ΤΗΣ ΑΔΡΙΑΤΙΚΗΣ (12^{ος} – 15^{ος} ΑΙ.)

ΠΕΡΙΓΡΑΦΜΑ ΜΑΘΗΜΑΤΟΣ

(1) ΓΕΝΙΚΑ

ΣΧΟΛΗ	ΦΙΛΟΣΟΦΙΚΗ		
ΤΜΗΜΑ	ΙΣΤΟΡΙΑΣ ΚΑΙ ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΑΣ		
ΕΠΙΠΕΔΟ ΣΠΟΥΔΩΝ	ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ "ΒΥΖΑΝΤΙΝΕΣ ΣΠΟΥΔΕΣ"		
ΚΩΔΙΚΟΣ ΜΑΘΗΜΑΤΟΣ	ΒΙΣ 106	ΕΞΑΜΗΝΟ ΣΠΟΥΔΩΝ	ΧΕΙΜΕΡΙΝΟ
ΤΙΤΛΟΣ ΜΑΘΗΜΑΤΟΣ	ΟΙ ΒΥΖΑΝΤΙΝΟΙ ΚΑΙ ΟΙ ΓΕΙΤΟΝΕΣ ΤΟΥΣ ΣΤΟΝ ΧΩΡΟ ΤΩΝ ΝΔ ΒΑΛΚΑΝΙΩΝ ΚΑΙ ΤΗΣ ΑΔΡΙΑΤΙΚΗΣ (12^{ος} – 15^{ος} ΑΙ.)		
ΑΥΤΟΤΕΛΕΙΣ ΔΙΔΑΚΤΙΚΕΣ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ	ΕΒΔΟΜΑΔΙΑΙΕΣ ΩΡΕΣ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑΣ	ΠΙΣΤΩΤΙΚΕΣ ΜΟΝΑΔΕΣ	
	3	15	
ΤΥΠΟΣ ΜΑΘΗΜΑΤΟΣ	Ειδίκευσης		
ΠΡΟΑΠΑΙΤΟΥΜΕΝΑ ΜΑΘΗΜΑΤΑ:	-		
ΓΛΩΣΣΑ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑΣ και ΕΞΕΤΑΣΕΩΝ:	Ελληνική		
ΤΟ ΜΑΘΗΜΑ ΠΡΟΣΦΕΡΕΤΑΙ ΣΕ ΦΟΙΤΗΤΕΣ ERASMUS	Ναι		
ΗΛΕΚΤΡΟΝΙΚΗ ΣΕΛΙΔΑ ΜΑΘΗΜΑΤΟΣ (URL)	-		

(2) ΜΑΘΗΣΙΑΚΑ ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ

Μαθησιακά Αποτελέσματα
Το μάθημα εστιάζει στην παρουσίαση της σχέσης των Βυζαντινών με τους λαούς της Αδριατικής και ΝΔ Βαλκανίων από τον 12ο μέχρι τον 15ο αι.   Με την επιτυχή ολοκλήρωση του μαθήματος ο φοιτητής / τρια θα είναι σε θέση να: • Αναλύει τα σημαντικά στρατιωτικά και πολιτικά γεγονότα της περιόδου του ύστερου Μεσαίωνα   • Κατανοεί τον γεωστρατηγικό χαρακτήρα της περιοχής και την επίδρασή του στις πολιτικές επεμβάσεις των εμπλεκομένων δυνάμεων (Βυζαντινών, Σέρβων, Αλβανών, Νορμανδών, Βενετών, κ.ά)   • Αντιλαμβάνεται τα πολιτικά μορφώματα που δημιουργήθηκαν στην περιοχή   • Διεισδύει στις ιδιαιτερότητες των βαλκανικών λαών   • Να επεξεργάζεται ειδικότερα θέματα, όπως π.χ. η επέκταση των Σέρβων στην περιοχή της Ηπείρου, η πολιτική της Βενετίας έναντι των Κροατών, η «δημοκρατία» της Ραγούζας, οι αλβανικές φυλετικές αντιπαραθέσεις, κ.ά.
Γενικές Ικανότητες

- Ανάλυση ιστορικών πηγών
- Ανάπτυξη κριτικής ικανότητας και ιστορικής σκέψης
- Επεξεργασία διεθνούς βιβλιογραφίας
- Αξιοποίηση υλικών τεκμηρίων
- Αντιμέτωπιση ερευνητικών προβλημάτων π.χ. η «Σερβοκρατία» στην Ήπειρο, κ.ά
- Εκμάθηση μέρους της ιστορίας των μεσαιωνικών βαλκανικών κοινωνιών
- Αντιμέτωπιση ερευνητικών προβλημάτων
- Σεβασμός στην πολυπολιτισμικότητα
- Αξιολόγηση της σημασίας της διεπιστημονικότητας

(3) ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΟ ΜΑΘΗΜΑΤΟΣ

Το μάθημα δομείται με βάση τους εξής άξονες: Α. Παρουσίαση της ιστορίας της Αδριατικής κατά την περίοδο του ύστερου Μεσαίωνα μέσα από τις πρωτογενείς πηγές και περιγραφή των εμπλεκόμενων εθνοτήτων (Σέρβων, Αλβανών, Βενετών, κ.ά), Β. Ανάθεση ατομικών εργασιών σχετικά με ειδικότερα θέματα, όπως π.χ. η σερβική επέκταση στην Ήπειρο, οι αλβανικές μεταναστεύσεις του 14^{ου} αι., κ.ά και αντιμετώπιση μεθοδολογικών προβλημάτων, Γ. Παρουσίαση εργασιών – επισημάνσεις - σχόλια

(4) ΔΙΔΑΚΤΙΚΕΣ και ΜΑΘΗΣΙΑΚΕΣ ΜΕΘΟΔΟΙ - ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗ

ΤΡΟΠΟΣ ΠΑΡΑΔΟΣΗΣ	Πρόσωπο με πρόσωπο	
ΧΡΗΣΗ ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΩΝ ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΑΣ ΚΑΙ ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΩΝ	Χρήση παρουσίασης Power Point	
ΟΡΓΑΝΩΣΗ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑΣ	Δραστηριότητα	Φόρτος Εργασίας Εξαμήνου
	Διαλέξεις	12
	Ανάλυση πηγών	6
	Μελέτη και ανάλυση βιβλιογραφίας	9
	Συγγραφή εργασίας	12
	Σύνολο Μαθήματος	39
ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗ ΦΟΙΤΗΤΩΝ	Ανάθεση μικρών ομαδικών εργασιών σχετικά με τις πρωτογενείς πηγές ή τη δευτερεύουσα βιβλιογραφία και ανάθεση ατομικής γραπτής εργασίας, που συζητείται και παρουσιάζεται στην αίθουσα - Δημόσια παρουσίαση της εργασίας στο πλαίσιο Ημερίδας Μεταπτυχιακών Φοιτητών στο τέλος του εξαμήνου ή του ακαδημαϊκού έτους - Γλώσσα αξιολόγησης είναι η Ελληνική ή η Αγγλική για τους φοιτητές Erasmus	

(5) ΣΥΝΙΣΤΩΜΕΝΗ-ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

- Ασωνίτης Σ., *Η Κέρκυρα και τα ηπειρωτικά παράλια στα τέλη του Μεσαίωνα (1386 - 1462)*, εκδ. University Studio Press, 2009.
- Ο ίδιος, *Ανδραγαυική Κέρκυρα*, Κέρκυρα 1999.
- Fine, J.V.A. Jr., *The Late Medieval Balkans. A critical survey from the twelfth century to the Ottoman Conquest*, Michigan 1997.

- Νυσταζοπούλου-Πελεκίδου Μ., *Οι βαλκανικοί λαοί κατά τους μέσους χρόνους*, εκδ. Βάνιας, 1992
- Η ίδια, *Οι Βαλκανικοί λαοί. Από την τουρκική κατάκτηση στην εθνική αποκατάσταση, 14^{ος} - 19^{ος} αι.*, Θεσσαλονίκη 1991.
- Nicol D., *Βυζάντιο και Βενετία*, μετ. Χ.Α. Μουτσοπούλου, Αθήνα 2004.
- Ο ίδιος, *Οι τελευταίοι αιώνες του Βυζαντίου 1261-1453*, μετ. Σ. Κομνηνός, Αθήνα 2005.
- Ο ίδιος, *Το Δεσποτάτο της Ηπείρου, 1267-1479. Μια συνεισφορά στην ιστορία της Ελλάδας κατά τον Μεσαίωνα*, (ελλ. μετ.) Αθήνα 1991.
- Ντούρου-Ηλιοπούλου Μ., *Από τη Δυτική Ευρώπη στην Ανατολική Μεσόγειο. Οι σταυροφορικές ηγεμονίες στη Ρωμανία (13^{ος} -15^{ος} αι.). Πολιτικές και θεσμικές πραγματικότητες*, Αθήνα 2012.
- Παπανδριανός Ι., *Διαβαλκανικά Ιστορικά Δοκίμια. Α' τόμος: Οι Βαλκανικοί λαοί από την κάθοδο των Σλάβων ως την εμφάνιση των Οθωμανών, 7^{ος} -μέσα 14^{ου} αι.*, Θεσσαλονίκη 1998.
- Σαββίδης Α., *Σελίδες από τη βαλκανική αντίδραση στην οθωμανική επέκταση κατά τον 14ο και 15ο αι. Ουγγέσης – Ουνιάδης – Καστριώτης – Κλαδάς*, Αθήνα-Θεσσαλονίκη 1991.
- Sugar P., *Η νοτιοανατολική Ευρώπη κάτω από την οθωμανική κυριαρχία, 1354-1804*, μετ. Π. Μπαλουξή, τ. Α', Αθήνα 1994.
- Συγκέλλου Ε., *Ο πόλεμος στον δυτικό ελλαδικό χώρο κατά τον ύστερο Μεσαίωνα (13ος-15ος αι.)* [ΕΙΕ/ ΙΒΕ, Μονογραφίες 8], Αθήνα 2008.

- *Βαλκάνια και Ανατολική Μεσόγειος (12ος-17ος αι.). Πρακτικά Διεθνούς Συμποσίου στη μνήμη Δ.Α. Ζακυθηνού* [ΕΙΕ/ΙΒΕ], Αθήνα 1998.
- *Βυζάντιο και Σερβία κατά τον 14^ο αιώνα*, Αθήνα 1996.
- *Ο ύστερος Μεσαιωνικός κόσμος, 11^{ος} -16^{ος} αι.*, εκδ. Α. Σαββίδης – Ν. Νικολούδης, Αθήνα 2007.

ΤΟ ΒΥΖΑΝΤΙΟ ΤΟΥ 11ου ΑΙΩΝΑ. ΟΙ ΜΑΡΤΥΡΙΕΣ ΤΩΝ ΠΗΓΩΝ

ΠΕΡΙΓΡΑΜΜΑ ΜΑΘΗΜΑΤΟΣ

(1) ΓΕΝΙΚΑ

ΣΧΟΛΗ	ΦΙΛΟΣΟΦΙΚΗ		
ΤΜΗΜΑ	ΙΣΤΟΡΙΑΣ ΚΑΙ ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΑΣ		
ΕΠΙΠΕΔΟ ΣΠΟΥΔΩΝ	ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ "ΒΥΖΑΝΤΙΝΕΣ ΣΠΟΥΔΕΣ"		
ΚΩΔΙΚΟΣ ΜΑΘΗΜΑΤΟΣ	ΒΙΣ 218	ΕΞΑΜΗΝΟ ΣΠΟΥΔΩΝ	ΧΕΙΜΕΡΙΝΟ
ΤΙΤΛΟΣ ΜΑΘΗΜΑΤΟΣ	ΤΟ ΒΥΖΑΝΤΙΟ ΤΟΥ 11ου ΑΙΩΝΑ (1025-1081): ΟΙ ΜΑΡΤΥΡΙΕΣ ΤΩΝ ΠΗΓΩΝ		
ΑΥΤΟΤΕΛΕΙΣ ΔΙΔΑΚΤΙΚΕΣ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ	ΕΒΔΟΜΑΔΙΑΙΕΣ ΩΡΕΣ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑΣ	ΠΙΣΤΩΤΙΚΕΣ ΜΟΝΑΔΕΣ	
	3	15	
ΤΥΠΟΣ ΜΑΘΗΜΑΤΟΣ	Ειδικού υποβάθρου - Ειδίκευσης		
ΠΡΟΑΠΑΙΤΟΥΜΕΝΑ ΜΑΘΗΜΑΤΑ:	-		
ΓΛΩΣΣΑ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑΣ και ΕΞΕΤΑΣΕΩΝ:	Ελληνική και Αγγλική		
ΤΟ ΜΑΘΗΜΑ ΠΡΟΣΦΕΡΕΤΑΙ ΣΕ ΦΟΙΤΗΤΕΣ ERASMUS	Ναι		
ΗΛΕΚΤΡΟΝΙΚΗ ΣΕΛΙΔΑ ΜΑΘΗΜΑΤΟΣ (URL)	-		

(2) ΜΑΘΗΣΙΑΚΑ ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ

Μαθησιακά Αποτελέσματα
Σεμιναριακό μάθημα στο πλαίσιο του οποίου επί τη βάσει των εργασιών εξετάζεται η αντίληψη που είχαν για την κρίση του 11ου αιώνα οι σύγχρονοι ή οι λίγο μεταγενέστεροι βυζαντινοί συγγραφείς, ενώ εντοπίζονται τα βασικότερα σημεία της κριτικής τους. Διερευνώνται οι μαρτυρίες των ιστορικών πηγών της περιόδου, προκειμένου να προβληθούν ανάγλυφα οι επιτυχημένες ή όχι επιλογές των αυτοκρατόρων από τον θάνατο του Βασιλείου Β΄ έως την άνοδο του Αλεξίου Α΄ Κομνηνού στον βυζαντινό αυτοκρατορικό θρόνο.   Οι φοιτητές θα κατανοήσουν τις αλλαγές που επήλθαν στον βυζαντινό κόσμο κατά τον 11ο αιώνα.   Μετά την ολοκλήρωση του μαθήματος θα έχουν αποκτήσει τη δυνατότητα να μελετούν συγκριτικά τις πηγές, να διακρίνουν την κριτική ή όχι στάση τους απέναντι στα γεγονότα και να εξάγουν συμπεράσματα για την αξιοπιστία τους.
Γενικές Ικανότητες

- Προσέγγιση και κριτική ερμηνεία ιστορικών πηγών
- Ανάπτυξη κριτικής ικανότητας και συνδυαστικής σκέψης
- Αξιολόγηση των ιστορικών τεκμηρίων
- Εύρεση και κριτική προσέγγιση διεθνούς βιβλιογραφίας
- Ανάπτυξη διεπιστημονικότητας

(3) ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΟ ΜΑΘΗΜΑΤΟΣ

- Η διακυβέρνηση της αυτοκρατορίας επί Βασιλείου Β΄
- Αλλαγές στην κοινωνική πυραμίδα (1025-1081)
- Ο βυζαντινός στρατός κατά τον 11^ο αιώνα.
- Το Πανεπιστήμιο της Κωνσταντινούπολης κατά τον 11^ο αιώνα
- Το Βυζάντιο και οι γείτονές του κατά τον 11^ο αιώνα
- Το Σχίσμα του 1054
- Βυζάντιο και Νορμανδοί τον 11^ο αιώνα
- Βυζάντιο και παπική εκκλησία κατά τον 11^ο αιώνα

Παρουσίαση και εξήγηση των σεμιναριακών εργασιών. Ανάθεση των σεμιναριακών εργασιών και συζήτηση σχετικά με τη μεθοδολογία εξειδικευμένα για κάθε εργασία. Σε κάθε μάθημα οι συμμετέχοντες παρουσιάζουν την πρόοδο της έρευνάς τους, ακολουθεί συζήτηση και παρουσιάζονται ξενόγλωσσα άρθρα σχετικά με την εργασία τους.

(4) ΔΙΔΑΚΤΙΚΕΣ και ΜΑΘΗΣΙΑΚΕΣ ΜΕΘΟΔΟΙ - ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗ

ΤΡΟΠΟΣ ΠΑΡΑΔΟΣΗΣ	Πρόσωπο με πρόσωπο	
ΧΡΗΣΗ ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΩΝ ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΑΣ ΚΑΙ ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΩΝ	Χρήση παρουσίασης με Power Point	
ΟΡΓΑΝΩΣΗ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑΣ	Δραστηριότητα	Φόρτος Εργασίας Εξαμήνου
	Διαλέξεις	12
	Ανάλυση πηγών	6
	Μελέτη και ανάλυση της βιβλιογραφίας	9
	Συγγραφή εργασίας	12
	Σύνολο Μαθήματος	39
ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗ ΦΟΙΤΗΤΩΝ	Ανάθεση εργασιών με τις πρωτογενείς πηγές ή τη δευτερεύουσα βιβλιογραφία και ανάθεση ατομικής γραπτής εργασίας, που συζητείται και παρουσιάζεται στην αίθουσα-Δημόσια παρουσίαση της εργασίας στο πλαίσιο Ημερίδας Μεταπτυχιακών Φοιτητών στο τέλος του εξαμήνου ή του ακαδημαϊκού έτους. Γλώσσα αξιολόγησης είναι η Ελληνική ή η Αγγλική για τους φοιτητές Erasmus.	

(5) ΣΥΝΙΣΤΩΜΕΝΗ-ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

- Ademar of Chabannes: *Ademari Cabannensis Chronicon*, ed. P. Bourgain, R. Landes and G. Pons, CCCM 129, Brepols, 1999.
- Amatus of Monte Cassino: *Storia de' Normanni di Amato di Montecassino volgarizzata in antico francese*, ed. V. de Bartholomaeis, Rome, 1935.
- Annals of Bari: *Annales Barenses*, ed. G. H. Pertz, MGH SS 5, Hannover, 1844.
- Annals of Benevento: *Annales Beneventani 788-1130*, ed. G. H. Pertz, MGH SS 3, Hannover, 1839.
- Aristakès de Lastivert, *Récit des malheurs de la nation arménienne*, trans. M. Canard and H. Berbérian according to the edn. and trans. (Russian) by K. Yuzbashian [Bibliothèque de Byzantion 5] Brussels, 1973.
- Γεώργιος Κεδρηνός: *Σύνοψις Ιστοριών*, I. BEKKER, I- II, CB. Bonn, 1838-39.
- Γουλιέλμος της Απουλίας: *Guillaume de Pouille, La Geste de Robert Guiscard*, ed. and trans. M. Mathieu, Palermo, 1961.
- Ioannis Zonarae *Epitomae Historiarum libri XIII-XVIII*, TH. BÜTTNER-WOBST [CSHB], Bonn 1897.
- Ιωάννης Σκυλίτζης, *Σύνοψις Ιστοριών: Ioannis Scylitzae, Synopsis Historiarum*, H. THURN (ed.), (CFHB 5), Berlin 1973.
- Ματθαίος Εδέσσης: *Armenia and the Crusades in the Tenth to Twelfth Centuries: The Chronicle of Matthew of Edessa*, trans. A. E. Dostourian (Lanham and London, 1993).
- Μιχαήλ Ατταλειάτης: *Michaelis Attalioetae Historia*, I. BEKKER, W. BRUNET DE PRESLE, [CSHB] Bonn 1853.
- Στρατηγικόν: *Cecaumeni Strategicon et incerti scriptoris de officiis regiis libellus*, ed. B. WASSILIEWSKY- V. JERNSTEDT, St. Petersburg, 1896 [repr. Amsterdam, 1965].
- Συνεχιστής του Σκυλίτζη: *Η συνέχεια της Χρονογραφίας του Ιωάννου Σκυλίτση [Ioannes Skylitzes Continuatus]*, E. ΤΣΟΛΑΚΗΣ, Θεσσαλονίκη 1968.
- E. ALBU, *The Normans in their histories: Propaganda, Myth and Subversion*, Woodbridge 2001.
- M. ANGOLD, *The Byzantine aristocracy IX to XIII centuries*, ed. by M. ANGOLD, BAR International Series 221, 1984.
- A. BAYER, *Spaltung der Christenheit. Das Morgenländische Schisma von 1054* [Beihefte zum Archiv für Kulturgeschichte 53], Κολωνία 2002.
- F. BERNARD, *The Beats of the pen: social contexts of reading and writing poetry in 11th Century Constantinople*, PhD Thesis Ghent, 2010.
- G. S. BROWN, *The Norman conquest of Southern Italy and Sicily*, Jefferson, NC. 2003.
- A. BUCOSI, A. CALIA (eds.), *Contra Latinos et Adversus Graecos: The Separation between Rome and Constantinople from the Ninth to the Fifteenth Century*, (Orientalia Lovaniensia Analecta 286, Bibliothèque de Byzantion 22, 2020.
- M. ΓΕΡΟΛΥΜΑΤΟΥ, *Αγορές, έμποροι και εμπόριο στο Βυζάντιο (9^{ος}-12^{ος} αι.)*, [Εθνικό Ίδρυμα Ερευνών-Μονογραφίες 9], Αθήνα 2008.
- J. C. CHEYNET, *La politique militaire byzantine de Basile II à Alexis Comnène: ZRVI 29/30 (1991), 61-73.*
- J. C. CHEYNET, *Le patriarche "tyrannos": le cas Céruleire*, in: *Ordnung und Aufruhr im Mittelalter. Historische und juristische Studien zur Rebellion*, hrsg. von M. TH. FÖGEN (Ius Commune. Sonderhefte 70), Frankfurt a. Main, 1995, 1-16.
- K. N. CIGGAAR, *Western Travellers to Costantinople. The West and Byzantium, 962-1204: Cultural and Political Relations (The Medieval Mediterranean, 10)*, Leiden- New York- Köln, 1996.
- D. DOUGLAS, *The Norman Achievement 1050-1100*, University of California Press Berkeley and Los Angeles, 1969.
- N. DROCOURT, S. KOLDITZ (eds.), *A Companion to Byzantium and the West, 900-1204*, Brill: Leiden-Boston, 2022.
- J. GREEN, *Power, Conquest and Culture in 11th Century Europe*, New Haven-London, 2022.
- C. HOLMES, *Basil II. and the governance of empire (976-1025)*, Oxford 2005.

- D. KRALLIS, *Michael Attaleiates and the politics of imperial decline in eleventh-century Byzantium*, [Medieval and Renaissance Texts and Studies Volume 422/ Medieval Confluences Series Volume 2] ACMRS, Arizona, 2012.
- F. LAURITZEN, *The depiction of character in the Chronographia of Michael Psellos: BYZANTIOS*, *Studies in Byzantine History and Civilisation*, Brepols, 2013.
- S. PAPAIOANNOU, *Michael Psellos on Friendship and Love: Erotic Discourse in Eleventh-Century Constantinople*: *Early Medieval Europe* 19.1 (2011), 43-61.
- S. PAPAIOANNOU, *Michael Psellos: Rhetoric and Authorship in Byzantium*, Cambridge University Press, 2013.
- K. B. WOLF, *Making History. The Normans and their historians in eleventh-century Italy*, Pennsylvania, 1995

ΒΥΖΑΝΤΙΝΗ ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΑ ΚΑΙ ΤΕΧΝΗ
ΤΟΠΟΓΡΑΦΙΑ ΒΥΖΑΝΤΙΝΗΣ ΗΠΕΙΡΟΥ

ΠΕΡΙΓΡΑΜΜΑ ΜΑΘΗΜΑΤΟΣ

(1) ΓΕΝΙΚΑ

ΣΧΟΛΗ	Φιλοσοφική		
ΤΜΗΜΑ	Ιστορίας και Αρχαιολογίας		
ΕΠΙΠΕΔΟ ΣΠΟΥΔΩΝ	Μεταπτυχιακό Πρόγραμμα «Βυζαντινές Σπουδές»		
ΚΩΔΙΚΟΣ ΜΑΘΗΜΑΤΟΣ	ΒΑΤ111	ΕΞΑΜΗΝΟ ΣΠΟΥΔΩΝ	Χειμερινό
ΤΙΤΛΟΣ ΜΑΘΗΜΑΤΟΣ	Τοπογραφία Βυζαντινής Ηπείρου		
ΑΥΤΟΤΕΛΕΙΣ ΔΙΔΑΚΤΙΚΕΣ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ	ΕΒΔΟΜΑΔΙΑΙΕΣ ΩΡΕΣ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑΣ	ΠΙΣΤΩΤΙΚΕΣ ΜΟΝΑΔΕΣ	
	3	15	
ΓΝΩΣΤΙΚΟ ΠΕΔΙΟ ΜΑΘΗΜΑΤΟΣ	Ειδικού υποβάθρου - Ειδίκευσης		
ΠΡΟΑΠΑΙΤΟΥΜΕΝΑ ΜΑΘΗΜΑΤΑ:	όχι		
ΓΛΩΣΣΑ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑΣ και ΕΞΕΤΑΣΕΩΝ:	Ελληνικά. Για αλλοδαπούς φοιτητές και Αγγλικά ή Ιταλικά		
ΤΟ ΜΑΘΗΜΑ ΠΡΟΣΦΕΡΕΤΑΙ ΣΕ ΦΟΙΤΗΤΕΣ ERASMUS	Ναι		
ΗΛΕΚΤΡΟΝΙΚΗ ΣΕΛΙΔΑ ΜΑΘΗΜΑΤΟΣ (URL)	-		

2. ΜΑΘΗΣΙΑΚΑ ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ

Μαθησιακά Αποτελέσματα
Το μάθημα προτείνει στους φοιτητές μια συνδυαστική ανάγνωση των μεσαιωνικών <i>καταλοίπων</i> στην ευρύτερη περιοχή της Ηπείρου. Η γνωριμία των μνημείων θα γίνει μέσα από την παράλληλη εξέταση των γραπτών πηγών, της τέχνης και του ιδιωτικού βίου στο χώρο της βυζαντινής Ηπείρου. Σκοπός του μαθήματος είναι οι φοιτητές να εκπονήσουν μια επιστημονική εργασία στο τέλος του σεμιναρίου, κάνοντας σωστή χρήση των σχετικών πηγών και της δευτερεύουσας βιβλιογραφίας.
Γενικές Ικανότητες
Εξοικείωση του φοιτητή με τα γεγονότα της περιόδου, με τα μνημεία της περιοχής και την ειδική βιβλιογραφία. Ανάπτυξη της κριτικής προσέγγισής στο υλικό αυτό.

3. ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΟ ΜΑΘΗΜΑΤΟΣ

Αντικείμενο του μαθήματος αποτελεί η περίοδος από την επικράτηση του Χριστιανισμού ως το 15 ^ο αιώνα στην Ήπειρο. Ιδιαίτερη έμφαση θα δοθεί στην περίοδο ακμής της τέχνης του «Δεσποτάτου» στην Άρτα και τα Ιωάννινα. Σε παραλληλισμό και συνάφεια με τα κυριότερα κέντρα, θα εξεταστούν τα μεμονωμένα μνημεία (π.χ. Γλυκή, Παραμυθιά, Τουρκοπάλουκο, Μονοδένδρι), όπως και οι σχέσεις με τις γειτονικές περιοχές της Αιτωλοακαρνανίας, της Θεσσαλίας αλλά και της Απουλίας. Στόχος του μαθήματος είναι μια σφαιρική παρουσίαση των μνημείων της περιοχής καθ' όλη τη διάρκεια της βυζαντινής περιόδου. Η Νικόπολη, το

Βουθρωτό και η Άρτα, με την πλούσια αρχιτεκτονική και καλλιτεχνική τους παρακαταθήκη, θα είναι οι κεντρικοί πυρήνες των παραδόσεων.

4. ΔΙΔΑΚΤΙΚΕΣ και ΜΑΘΗΣΙΑΚΕΣ ΜΕΘΟΔΟΙ - ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗ

ΤΡΟΠΟΣ ΠΑΡΑΔΟΣΗΣ.	Παράδοση πρόσωπο με πρόσωπο	
ΧΡΗΣΗ ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΩΝ ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΑΣ ΚΑΙ ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΩΝ	Χρήση παρουσίασης power point	
ΟΡΓΑΝΩΣΗ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑΣ	Το μάθημα παραδίδεται υπό μορφή διαλέξεων. Γίνεται επίσκεψη στο Βυζαντινό Μουσείο Ιωαννίνων και στα άλλα μεσαιωνικά μνημεία της πόλης. Προβλέπεται επίσης εκπαιδευτική εκδρομή στη Νικόπολη ή στο Βουθρωτό.	
	Δραστηριότητα	Φόρτος Εργασίας Εξαμήνου
	Αυτόνομη μελέτη	86 ώρες
	Διαλέξεις του διδάσκοντος και παρουσιάσεις των φοιτητών	39 (13x3) ώρες
	Σύνολο Μαθήματος	125 ώρες
ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗ ΦΟΙΤΗΤΩΝ	Συγγραφή επιστημονική εργασία. Συζήτηση στη τάξη πάνω στην αποτελεσματικότητα της έρευνας. Δημόσια παρουσίαση της εργασίας με χρήση power point	

5. ΣΥΝΙΣΤΩΜΕΝΗ-ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

W. BOWDEN, *Epirus Vetus, the Archaeology of a Late Antique Province*, London 2003
R. HODGES, W. BOWDEN, K. LAKO, *Byzantine Butrint, Excavations and Surveys (1994-1999)*, Oxford 2004
M.P. RAYNAUD, A. ISLAMI, *Corpus of the Mosaics of Albania, vol. 1 Butrint intramuros*, Bordeaux 2018
P. SOUSTAL, J. KODER, *Nikopolis und Kephallenia*, (Tabula Imperii Byzantini, 3), Wien 1981
M. VEIKOU, *Byzantine Epirus. A Topography of Transformation. Settlements of the Seventh-Twelfth Centuries in Southern Epirus and Aetoloacarnania*, Leiden-Boston 2012
M. ΑΧΕΙΜΑΣΤΟΥ-ΠΟΤΑΜΙΑΝΟΥ, *Η Βλαχέρνα της Άρτας: τοιχογραφίες*, Αθήνα 2009
Π.Λ. ΒΟΚΟΤΟΠΟΥΛΟΣ, *Η μονή του αγίου Δημητρίου στο Φανάρι. Συμβολή στην μελέτη της αρχιτεκτονικής του Δεσποτάτου της Ηπείρου*, Αθήνα 2012
Λ.Ι. ΒΡΑΝΟΥΣΗΣ, «Το Χρονικόν των Ιωαννίνων κατ'ανέκδοτον δημώδη επιτομήν», *Επετηρίς του Μεσαιωνικού Αρχείου* 12 (1962, αλλά 1965), 57-115
Δ. ΓΙΑΝΝΟΥΛΗΣ, *Οι τοιχογραφίες των βυζαντινών μνημείων της Άρτας κατά την περίοδο του Δεσποτάτου της Ηπείρου*, Ιωάννινα 2010
Β. ΠΑΠΑΔΟΠΟΥΛΟΥ, *Η βυζαντινή Άρτα και τα μνημεία της*, Αθήνα 2002
Β. ΠΑΠΑΔΟΠΟΥΛΟΥ (επιμ.), *Το κάστρο των Ιωαννίνων*, Ιωάννινα 2009
Κ. ΤΣΟΥΡΗΣ, *Ο κεραμοπλαστικός διάκοσμος των υστεροβυζαντινών μνημείων της Βορειοδυτικής Ελλάδος*, Καβάλα 1988
Ε. ΧΡΥΣΟΣ (επιμ.), *Πρακτικά Διεθνούς Συμποσίου για το Δεσποτάτο της Ηπείρου* (Άρτα, 27/31 Μαΐου 1990), Αθήνα 1992

ΒΥΖΑΝΤΙΝΑ ΕΙΚΟΝΟΓΡΑΦΗΜΕΝΑ ΧΕΙΡΟΓΡΑΦΑ
ΠΕΡΙΓΡΑΜΜΑ ΜΑΘΗΜΑΤΟΣ

1. ΓΕΝΙΚΑ

ΣΧΟΛΗ	Φιλοσοφική		
ΤΜΗΜΑ	Ιστορίας και Αρχαιολογίας		
ΕΠΙΠΕΔΟ ΣΠΟΥΔΩΝ	Μεταπτυχιακό πρόγραμμα Βυζαντινές Σπουδές		
ΚΩΔΙΚΟΣ ΜΑΘΗΜΑΤΟΣ	ΒΑΤ 102	ΕΞΑΜΗΝΟ ΣΠΟΥΔΩΝ	Χειμερινό
ΤΙΤΛΟΣ ΜΑΘΗΜΑΤΟΣ	Βυζαντινά Εικονογραφημένα Χειρόγραφα		
ΑΥΤΟΤΕΛΕΙΣ ΔΙΔΑΚΤΙΚΕΣ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ	ΕΒΔΟΜΑΔΙΑΙΕΣ ΩΡΕΣ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑΣ	ΠΙΣΤΩΤΙΚΕΣ ΜΟΝΑΔΕΣ	
	3	15	
ΓΝΩΣΤΙΚΟ ΠΕΔΙΟ ΜΑΘΗΜΑΤΟΣ	Ειδίκευσης		
ΠΡΟΑΠΑΙΤΟΥΜΕΝΑ ΜΑΘΗΜΑΤΑ:	-		
ΓΛΩΣΣΑ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑΣ και ΕΞΕΤΑΣΕΩΝ:	Ελληνικά. Για φοιτητές του προγράμματος ανταλλαγών Erasmus+ κατά περίπτωση παρουσίαση εργασίας σε Αγγλικά, συγγραφή της σε Αγγλικά, Γαλλικά, Γερμανικά.		
ΤΟ ΜΑΘΗΜΑ ΠΡΟΣΦΕΡΕΤΑΙ ΣΕ ΦΟΙΤΗΤΕΣ ERASMUS	Ναι		
ΗΛΕΚΤΡΟΝΙΚΗ ΣΕΛΙΔΑ ΜΑΘΗΜΑΤΟΣ (URL)	-		

2. ΜΑΘΗΣΙΑΚΑ ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ

Μαθησιακά Αποτελέσματα
Γνωριμία με τα εικονογραφημένα χειρόγραφα της Ύστερης Αρχαιότητας, της Παλαιοχριστιανικής και Βυζαντινής περιόδου, γνώση υποθέσεων για πιθανή εικονογράφηση βιβλίων στην Αρχαιότητα, εικονογράφησης ειλητού-κώδικα, σύγκρισης μεταξύ μνημειακής ζωγραφικής και μικρογραφιών χειρογράφων.
Γενικές Ικανότητες
Ανάπτυξη κριτικής ικανότητας, συγκριτικής σκέψης και καλλιτεχνικής αντίληψης. Γνώση της αισθητικής του Μεσαίωνα στην Ανατολή, ανάπτυξη δυνατότητας χρήσης και ερμηνείας πηγών που αναφέρονται στη Βυζαντινή τέχνη, αυτόνομη αναζήτηση στο αντικείμενο των βυζαντινών εικονογραφημένων χειρογράφων, χρήση νέων τεχνολογιών στον χώρο της Βυζαντινής

3. ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΟ ΜΑΘΗΜΑΤΟΣ

Το χειρόγραφο βιβλίο στην Αρχαιότητα και τον Μεσαίωνα: ύλη, σχήμα, σύνθεση, γραφή, συνθήκες παραγωγής (δημιουργοί – παραγγελιοδότες). Εικονογράφηση του βιβλίου στην Αρχαιότητα, εξέλιξη από το ειλητό στον κώδικα. Η διακόσμηση του βιβλίου στο Βυζάντιο: τύποι, θέματα. Η εικονογράφηση στα πιο διαδεδομένα θρησκευτικά-λειτουργικά βιβλία: τετραευάγγελο, ευαγγελιστάριο, ψαλτήριο, ομιλίες. Η Μακεδονική Αναγέννηση (Φώτιος, Κων/νος Ζ΄ Πορφυρογέννητος). Παρουσίαση κοσμικών και θρησκευτικών χειρογράφων από την παλαιοχριστιανική, μέση και ύστερη βυζαντινή εποχή

4. ΔΙΔΑΚΤΙΚΕΣ και ΜΑΘΗΣΙΑΚΕΣ ΜΕΘΟΔΟΙ - ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗ

ΤΡΟΠΟΣ ΠΑΡΑΔΟΣΗΣ.	Παράδοση πρόσωπο με πρόσωπο και παρουσίαση φοιτητικών εργασιών	
ΧΡΗΣΗ ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΩΝ ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΑΣ ΚΑΙ ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΩΝ	Χρήση παρουσίασης power point	
ΟΡΓΑΝΩΣΗ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑΣ	Δραστηριότητα	Φόρτος Εργασίας Εξαμήνου
	Αυτόνομη μελέτη	20 ώρες
	Διαλέξεις του διδάσκοντος και παρουσιάσεις των φοιτητών	19 ώρες
	Σύνολο Μαθήματος	39 ώρες
ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗ ΦΟΙΤΗΤΩΝ	Παρουσίαση εργασιών	

5. ΣΥΝΙΣΤΩΜΕΝΗ-ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

ΓΑΛΑΒΑΡΗΣ Γ., Ελληνική Τέχνη. Ζωγραφική Βυζαντινών Χειρογράφων, Αθήνα 2006.

WEITZMANN K., Late Antique and Early Christian Book Illumination, Νέα Υόρκη 1977.

WEITZMANN K., Ancient Book Illumination, Κέμπριτζ (Μασαχ.) 1959.

WEITZMANN K., Illustrations in Roll and Codex. A Study of the Origin and Method of Text Illustrations, Πρίνστον 19702.

ΓΑΛΑΒΑΡΗΣ Γ., Το βυζαντινό εικονογραφημένο χειρόγραφο, προσφορά του καλλιτέχνη στο Θεό, Αθήνα 1994.

BELTING H., Das illuminierte Buch in der spätbyzantinischen Gesellschaft, Χαϊδελβέργη 1970. CUTLER A., A., The Aristocratic Psalters in Byzantium, Παρίσι 1984.

CORRIGAN K., Visual polemics in the ninth-century byzantine Psalters, Κέμπριτζ – Νέα Υόρκη

GALAVARIS G., The Illustration of the Prefaces in Byzantine Gospels, Βιέννη 1979.

GRABAR A., Les manuscrits grecs enluminés de provenance italienne (IXe – XI siècle), Παρίσι 1972.

HUNGER H., Schreiben und Lesen in Byzanz. Die byzantinische Buchkultur, Μόναχο 1989.

NELSON R.S., The Iconography and Preface and Miniature in the Byzantine Gospel

Book, Νέα Υόρκη 1980.

WEITZMANN K., Greek Mythology in Byzantine Art, Πρίνστον 1984².

DŽUROVA A., La miniatura bizantina. I manoscritti miniati e la loro diffusione, Μιλάνο 2001.

ΜΝΗΜΕΙΑΚΗ ΤΟΠΟΓΡΑΦΙΑ ΒΥΖΑΝΤΙΝΗΣ ΘΕΣ/ΝΙΚΗΣ

1. ΠΕΡΙΓΡΑΜΜΑ ΜΑΘΗΜΑΤΟΣ

ΣΧΟΛΗ	Φιλοσοφική		
ΤΜΗΜΑ	Ιστορίας και Αρχαιολογίας		
ΕΠΙΠΕΔΟ ΣΠΟΥΔΩΝ	Μεταπτυχιακό πρόγραμμα Βυζαντινές Σπουδές		
ΚΩΔΙΚΟΣ ΜΑΘΗΜΑΤΟΣ	ΒΑΤ 107	ΕΞΑΜΗΝΟ ΣΠΟΥΔΩΝ	Χειμερινό
ΤΙΤΛΟΣ ΜΑΘΗΜΑΤΟΣ	Μνημειακή Τοπογραφία Βυζαντινής Θεσσαλονίκης		
ΑΥΤΟΤΕΛΕΙΣ ΔΙΔΑΚΤΙΚΕΣ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ	ΕΒΔΟΜΑΔΙΑΙΕΣ ΩΡΕΣ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑΣ	ΠΙΣΤΩΤΙΚΕΣ ΜΟΝΑΔΕΣ	
	3	15	
ΓΝΩΣΤΙΚΟ ΠΕΔΙΟ ΜΑΘΗΜΑΤΟΣ	Ειδίκευσης		
ΠΡΟΑΠΑΙΤΟΥΜΕΝΑ ΜΑΘΗΜΑΤΑ:	-		
ΓΛΩΣΣΑ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑΣ και ΕΞΕΤΑΣΕΩΝ:	Ελληνικά. Για φοιτητές του προγράμματος ανταλλαγών Erasmus+ κατά περίπτωση παρουσίαση εργασίας σε Αγγλικά, συγγραφή της σε Αγγλικά, Γαλλικά, Γερμανικά.		
ΤΟ ΜΑΘΗΜΑ ΠΡΟΣΦΕΡΕΤΑΙ ΣΕ ΦΟΙΤΗΤΕΣ ERASMUS	Ναι		
ΗΛΕΚΤΡΟΝΙΚΗ ΣΕΛΙΔΑ ΜΑΘΗΜΑΤΟΣ (URL)	-		

2. ΜΑΘΗΣΙΑΚΑ ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ

Μαθησιακά Αποτελέσματα
Στόχος του μαθήματος είναι οι φοιτητές να έλθουν σε επαφή με τα μνημεία της Θεσσαλονίκης, τα οποία τοποθετούνται χρονικά από τους υστερορωμαϊκούς και πρώτους χριστιανικούς χρόνους μέχρι και την κατάκτηση της πόλης από τους Οθωμανούς. Μέσα από τη μελέτη τους και την εξέταση της αρχιτεκτονικής, γλυπτικής και ζωγραφικής τους, αναμένεται η διεύρυνση της γνώσης τους όσον αφορά στη βυζαντινή τέχνη.
Γενικές Ικανότητες
Καταβάλλεται προσπάθεια η προσέγγιση των καλλιτεχνικών τάσεων να συνδεθεί με την ευρύτερη κοινωνία (κτήτορες, αξιώματα κλπ.) και την καλλιτεχνική δημιουργία του Βυζαντίου.

3. ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΟ ΜΑΘΗΜΑΤΟΣ

Στο μάθημα εξετάζεται η καλλιτεχνική δημιουργία σε επίπεδο αρχιτεκτονικής, γλυπτικής και ζωγραφικής από τους πρώτους χριστιανικούς χρόνους μέχρι και την άλωση της πόλης από τους Οθωμανούς το 1430. Η μελέτη της ταφικής ζωγραφικής, στοιχείο αναπόσπαστο της ιστορίας πόλης, συνδυάζεται με αναφορές στη ζωγραφική των κατακομβών της Ρώμης, σε περιπτώσεις που τα σωζόμενα μνημεία επιτρέπουν μια τέτοια σύγκριση. Στη συνέχεια μελετώνται τα σημαντικότερα μνημεία της παλαιοχριστιανικής, μέσης και ύστερης βυζαντινής περιόδου, στα οποία συμπεριλαμβάνονται και τα τείχη της πόλης. Όσον αφορά στην ύστερη περίοδο, ιδιαίτερη έμφαση δίνεται στην ονομαζόμενη «σχολή της Θεσσαλονίκης» και εξετάζεται διεξοδικά η σχέση της με τη σύγχρονη ζωγραφική περιοχών που επηρεάζονται καλλιτεχνικά από τη σύγχρονη ζωγραφική της αυτοκρατορίας.

4. ΔΙΔΑΚΤΙΚΕΣ και ΜΑΘΗΣΙΑΚΕΣ ΜΕΘΟΔΟΙ - ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗ

ΤΡΟΠΟΣ ΠΑΡΑΔΟΣΗΣ.	Παράδοση πρόσωπο με πρόσωπο και παρουσίαση φοιτητικών εργασιών	
ΧΡΗΣΗ ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΩΝ ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΑΣ ΚΑΙ ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΩΝ	Χρήση παρουσίασης power point	
ΟΡΓΑΝΩΣΗ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑΣ	Ένα τμήμα του μαθήματος παραδίδεται υπό μορφή διαλέξεων, ενώ στη συνέχεια παρουσιάζονται οι εργασίες που έχουν εκπονηθεί από τους φοιτητές. Προβλέπεται διήμερη εκπαιδευτική εκδρομή στη Θεσσαλονίκη.	
	Δραστηριότητα	Φόρτος Εργασίας Εξαμήνου
	Αυτόνομη μελέτη	20 ώρες
	Διαλέξεις του διδάσκοντος και παρουσιάσεις των φοιτητών	19 ώρες
	Σύνολο Μαθήματος	39 ώρες
ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗ ΦΟΙΤΗΤΩΝ	Παρουσίαση εργασίας, γραπτό δοκίμιο.	

5. ΣΥΝΙΣΤΩΜΕΝΗ-ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Ε. Μαρκή, *Η νεκρόπολη της Θεσσαλονίκης στους υστερωμαϊκούς και παλαιοχριστιανικούς χρόνους. Μέσα του 3^{ου} έως μέσα του 8^{ου} αιώνα*, Αθήνα 2006.

Α. Ξυγγόπουλος, *Συμβολαί εις την τοπογραφίαν τῆς βυζαντινῆς Θεσσαλονίκης*, Αθήνα 1949.

Χρ. Μαυροπούλου-Τσιούμη, *Βυζαντινή Θεσσαλονίκη*, Θεσσαλονίκη 1980.

Ε. Κουρκουτίδου-Νικολαΐδου – Α. Τούρτα, *Περίπατοι στη βυζαντινή Θεσσαλονίκη*, Αθήνα 1997.

Μ. Καζαμία-Τσέρνου, *Μνημειακή τοπογραφία της χριστιανικής Θεσσαλονίκης, Α΄, Οι ναοί. 4^{ος}-8^{ος} αιώνας*, Θεσσαλονίκη 2009.

Ε. Κουρκουτίδου Νικολαΐδου – Χ. Μαυροπούλου-Τσιούμη – Χ. Μπακιρτζής, *Ψηφιδωτά της Θεσσαλονίκης. 4^{ος} -14^{ος} αιώνας*, Αθήνα 2012.

ΕΑΡΙΝΟ ΕΞΑΜΗΝΟ

ΒΥΖΑΝΤΙΝΗ ΙΣΤΟΡΙΑ

ΒΥΖΑΝΤΙΝΕΣ ΚΑΙ ΜΕΤΑΒΥΖΑΝΤΙΝΕΣ ΕΠΙΓΡΑΦΕΣ ΤΗΣ ΗΠΕΙΡΟΥ

ΠΕΡΙΓΡΑΜΜΑ ΜΑΘΗΜΑΤΟΣ

(1) ΓΕΝΙΚΑ

ΣΧΟΛΗ	ΦΙΛΟΣΟΦΙΚΗ		
ΤΜΗΜΑ	ΙΣΤΟΡΙΑΣ ΚΑΙ ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΑΣ		
ΕΠΙΠΕΔΟ ΣΠΟΥΔΩΝ	ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ "ΒΥΖΑΝΤΙΝΕΣ ΣΠΟΥΔΕΣ"		
ΚΩΔΙΚΟΣ ΜΑΘΗΜΑΤΟΣ	ΒΙΣ 202	ΕΞΑΜΗΝΟ ΣΠΟΥΔΩΝ	ΕΑΡΙΝΟ
ΤΙΤΛΟΣ ΜΑΘΗΜΑΤΟΣ	ΒΥΖΑΝΤΙΝΕΣ ΚΑΙ ΜΕΤΑΒΥΖΑΝΤΙΝΕΣ ΕΠΙΓΡΑΦΕΣ ΤΗΣ ΗΠΕΙΡΟΥ		
ΑΥΤΟΤΕΛΕΙΣ ΔΙΔΑΚΤΙΚΕΣ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ	ΕΒΔΟΜΑΔΙΑΙΕΣ ΩΡΕΣ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑΣ	ΠΙΣΤΩΤΙΚΕΣ ΜΟΝΑΔΕΣ	
	3	15	
ΤΥΠΟΣ ΜΑΘΗΜΑΤΟΣ	Ειδίκευσης		
ΠΡΟΑΠΑΙΤΟΥΜΕΝΑ ΜΑΘΗΜΑΤΑ:	-		
ΓΛΩΣΣΑ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑΣ και ΕΞΕΤΑΣΕΩΝ:	Ελληνική (επίσης Αγγλική και Γερμανική, όταν υπάρχουν αλλοδαποί φοιτητές/φοιτήτριες)		
ΤΟ ΜΑΘΗΜΑ ΠΡΟΣΦΕΡΕΤΑΙ ΣΕ ΦΟΙΤΗΤΕΣ ERASMUS	Ναι		
ΗΛΕΚΤΡΟΝΙΚΗ ΣΕΛΙΔΑ ΜΑΘΗΜΑΤΟΣ (URL)	https://ecourse.uoi.gr/course/view.php?id=3265		

(2) ΜΑΘΗΣΙΑΚΑ ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ

Μαθησιακά Αποτελέσματα
Αντικειμενικός σκοπός του μαθήματος είναι η απόκτηση ικανότητας ανάγνωσης των επιγραφών και χρήσης τους ως πηγών για την ιστορία και την ιστορία της τέχνης.
Γενικές Ικανότητες
• Ανάπτυξη κριτικής ικανότητας και ιστορικής και αρχαιολογικής σκέψης,   • ανάπτυξη δυνατότητας χρήσης και ερμηνείας επιγραφικών πηγών,   • αυτόνομη αναζήτηση και έρευνα στο αντικείμενο της Βυζαντινής και μεταβυζαντινής , προσαρμογή και χρήση νέων τεχνολογιών στον χώρο των μεσαιωνικών σπουδών,   • αυτόνομη χρήση βιβλιογραφίας

(3) ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΟ ΜΑΘΗΜΑΤΟΣ

Στο πλαίσιο του σεμιναρίου θα εξεταστούν οι επιγραφές ως ομάδα ιστορικών πηγών για την ιστορία της ευρύτερης περιοχής της βυζαντινής Ηπείρου αλλά και των πρώιμων χρόνων της οθωμανικής κατάκτησης. Θα δοθούν υποχρεωτικές σεμιναριακές εργασίες, οι οποίες θα παρουσιαστούν γραπτά και προφορικά.

(4) ΔΙΔΑΚΤΙΚΕΣ και ΜΑΘΗΣΙΑΚΕΣ ΜΕΘΟΔΟΙ - ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗ

ΤΡΟΠΟΣ ΠΑΡΑΔΟΣΗΣ	Πρόσωπο με πρόσωπο	
ΧΡΗΣΗ ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΩΝ ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΑΣ ΚΑΙ ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΩΝ	Χρήση παρουσίασης με Power Point	
ΟΡΓΑΝΩΣΗ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑΣ	Δραστηριότητα	Φόρτος Εργασίας Εξαμήνου
	Διαλέξεις	12
	Ανάλυση πηγών	6
	Μελέτη και ανάλυση της βιβλιογραφίας	9
	Συγγραφή εργασίας	12
	Σύνολο Μαθήματος	39
ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗ ΦΟΙΤΗΤΩΝ	Γλώσσα αξιολόγησης: Ελληνικά και για φοιτητές του προγράμματος ανταλλαγών Erasmus+ κατά περίπτωση εξετάσεις σε Αγγλικά, Γερμανικά ή Γαλλικά. Ανάθεση ατομικών εργασιών. Αναγνώριση των πηγών και ερμηνεία τους.	

(5) ΣΥΝΙΣΤΩΜΕΝΗ-ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

M. ACHEIMASTOU-ROΤΑΜΙΑΝΟΥ, Η μονή των Φιλανθρωπηνών και η πρώτη φάση της μεταβυζαντινής ζωγραφικής. Athens 1983.
P. ARABANTINOS, Περιγραφή τῆς Ἡπείρου εἰς μέρη τρία. I-III. Ioannina 1984.
C. ASDRACHA, Les foires en Épire médiévale. La fonction justificative de la memoire historique. JÖB 32 (1982) 437-448.
ATHENAGORAS. Νεὸς Κουβαρᾶς ἦτοι χρονικὰ σημεῖωματα ἀναφερόμενα εἰς τὴν πόλιν ἰδίᾳ τῶν Ἰωαννίνων, εἰς μονὰς αὐτῆς καὶ τὰς ἐπαρχίας αὐτῆς. HX 4 (1929) 1-54.
G. A. BANTZIOS, Ζαγόρι. Η Δωδώνη. Μεγάλη Πανηπειρωτική Ἐγκυκλοπαίδεια 10 (1959-60) 305-320.
L. BASILEIADES, Ἡ ἀρχιεπισκοπὴ Πωγωνιανῆς καὶ ἡ σταυροπηγιακὴ Μονὴ Μολυβδοσκεπάστου (Ἱστορικαὶ σημειώσεις). Ἡπειρωτικὸς Ἀστὴρ, Ἡμερολόγιον εἰκονογραφημένον τοῦ βισέκτου ἔτους 1904 1(1904) 180-183.
G. BELENES, Χρονολογικὰ συστήματα σε επιγραφές και χειρόγραφα Βυζαντινῶν και Μεταβυζαντινῶν χρόνων. Πρακτικὰ του 5' Διεθνούς Συμποσίου Ἑλληνικῆς Παλαιογραφίας (Δράμα, 21-27 Σεπτεμβρίου 2003) (eds. B. ATSALOS – N. TSIRONE). Athens 2008 II 659-679.
L. BRANOUSES, Ἡ ἐν Ἡπείρῳ Μονὴ Σωσίνου. Ἐπετηρὶς τοῦ Μεσαιωνικοῦ Ἀρχείου τῆς Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν 6 (1956) 72-129.

- M. CHATZIDAKES, Έλληνες ζωγράφοι μετά την άλωση (1450-1830) I. Athens 1987.
- M. CHATZIDAKES – E. DRAKOPOULOU, Έλληνες ζωγράφοι μετά την άλωση (1450-1830) II. Athens 1997.
- I. CHOULIARAS, Η εντοίχια θρησκευτική ζωγραφική του 16ου και 17ου αιώνα στο Δυτικό Ζαγόρι. Athens 2009.
- M. GARIDES, Μεταβυζαντινή ζωγραφική (1450-1600). Η εντοίχια ζωγραφική μετά την πτώση του Βυζαντίου στον ορθόδοξο κόσμο και στις χώρες υπό ξένη κυριαρχία. Athens 2007.
- K. THESPROTOU – A. PSALIDA, Γεωγραφία Άλβανίας και Ήπειρου. Έξ ανέκδοτου χειρογράφου του Κοσμά Θεσπρωτού με τοπογραφικά σχεδιογραφήματα και γεωγραφικούς χάρτες του ίδιου, (ed. A. PAPACHARISES). Ioannina 1964.
- H. İNALCIK, Hicrî 835 Tarihli Sûret-i defter-i Sancak-i Arvanid (Türk Tarih Kurumu Yayınlarından XIV/1). Ankara 1954.
- H. İNALCIK – D. QUATAERT, Οικονομική και κοινωνική ιστορία της Οθωμανικής αυτοκρατορίας (trans. M. SAREGIANNES) I-II. Athens 2008.
- B. PAPADOPOULOU, Η Κόνιτσα και η ευρύτερη περιοχή της κατά την βυζαντινή περίοδο. Η επαρχία της Κόνιτσας στο χώρο και στο χρόνο (Εισηγήσεις στο Α' επιστημονικό Συμπόσιο. Konitsa 1996, 75- 99.
- D. RAIOS, Ειδήσεις για τη μονή Βουτσάς. Το μοναχολόγιο του ηγουμένου Αγαθάγγελου και άλλες σημειώσεις κατά μεταγραφή Λέανδρου Βρανούση. Epeirotika Grammata 13 (2008) 91-114.
- D. RAIOS, Ειδήσεις για τη μονή Βουτσάς Β' "Δίπτυχα της ιεράς και βασιλικής μονής Παναγίας Πωγωνιωτίσσης Βουτσάς". Νεότερα στοιχεία για το μοναχολόγιό της. Βελλά. Επιστημονική επετηρίδα 5 (2009) 449-520.
- D. RAIOS, Τοπωνυμικά I. Dodone: Φιλολογία 19 (1990) 221-265.
- D. RAIOS, Χειρόγραφα και "σκιές" χειρογράφων από το Ανατολικό Ζαγόρι. Ioannina 2006.
- A. RHOBY, Byzantinische Epigramme in inschriftlicher Überlieferung. Band 1: Byzantinische Epigramme auf Fresken und Mosaiken. (Veröffentlichungen zur Byzanzforschung 15) Vienna 2009.
- A. RHOBY, Byzantinische Epigramme in inschriftlicher Überlieferung. Band 2: Byzantinische Epigramme auf Ikonen und Objekten der Kleinkunst. Nebst Addenda zu Band 1 „Byzantinische Epigramme auf Fresken und Mosaiken (Veröffentlichungen zur Byzanzforschung 23) Vienna 2010.
- CH. STAVRAKOS, The 16th Century Donor Inscriptions in the Monastery of the Dormition of the Virgin (Theotokos Molybdoskepastos). The Legend of the Emperor Constantine IV. as Founder of Monasteries in Epirus. Wiesbaden 2014

ΒΥΖΑΝΤΙΟ ΚΑΙ ΔΥΣΗ ΤΟΝ 10^ο ΑΙΩΝΑ

ΠΕΡΙΓΡΑΦΜΑ ΜΑΘΗΜΑΤΟΣ

(1) ΓΕΝΙΚΑ

ΣΧΟΛΗ	ΦΙΛΟΣΟΦΙΚΗ		
ΤΜΗΜΑ	ΙΣΤΟΡΙΑΣ ΚΑΙ ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΑΣ		
ΕΠΙΠΕΔΟ ΣΠΟΥΔΩΝ	ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΒΥΖΑΝΤΙΝΕΣ ΣΠΟΥΔΕΣ		
ΚΩΔΙΚΟΣ ΜΑΘΗΜΑΤΟΣ	ΒΙΣ 206	ΕΞΑΜΗΝΟ ΣΠΟΥΔΩΝ	ΕΑΡΙΝΟ
ΤΙΤΛΟΣ ΜΑΘΗΜΑΤΟΣ	ΒΥΖΑΝΤΙΟ ΚΑΙ ΔΥΣΗ ΤΟΝ 10^ο ΑΙΩΝΑ		
ΑΥΤΟΤΕΛΕΙΣ ΔΙΔΑΚΤΙΚΕΣ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ	ΕΒΔΟΜΑΔΙΑΙΕΣ ΩΡΕΣ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑΣ	ΠΙΣΤΩΤΙΚΕΣ ΜΟΝΑΔΕΣ	
	3	15	
ΤΥΠΟΣ ΜΑΘΗΜΑΤΟΣ	Ειδίκευσης		
ΠΡΟΑΠΑΙΤΟΥΜΕΝΑ ΜΑΘΗΜΑΤΑ:	-		
ΓΛΩΣΣΑ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑΣ και ΕΞΕΤΑΣΕΩΝ:	Ελληνική, Αγγλική		
ΤΟ ΜΑΘΗΜΑ ΠΡΟΣΦΕΡΕΤΑΙ ΣΕ ΦΟΙΤΗΤΕΣ ERASMUS	Ναι		
ΗΛΕΚΤΡΟΝΙΚΗ ΣΕΛΙΔΑ ΜΑΘΗΜΑΤΟΣ (URL)	-		

(2) ΜΑΘΗΣΙΑΚΑ ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ

Μαθησιακά Αποτελέσματα
Σεμιναριακό μάθημα στο πλαίσιο του οποίου επί τη βάσει εργασιών, ο φοιτητής/-τρια εξοικειώνεται με ζητήματα, όπως οι πολιτισμικές και άλλες επαφές που αναπτύχθηκαν ανάμεσα στη σαξονική δυναστεία της Γερμανίας και το Βυζάντιο κατά τον 10ο αιώνα. Μελετώνται οι σχέσεις του Βυζαντίου με την αυλή των Οθώνων πριν και μετά τον γάμο της βυζαντινής πριγκίπισσας Θεοφανώς με τον διάδοχο του γερμανικού θρόνου, Όθωνα Β', το 972. Εξετάζονται οι σχέσεις του Βυζαντίου με την παπική εκκλησία κατά τον 10ο αιώνα, καθώς και οι σχέσεις της τελευταίας με τους Σάξονες ηγεμόνες. Μέσω της «οθωνικής ιστοριογραφίας» αναζητείται η «εικόνα» του Βυζαντίου στην αυλή των Οθώνων, ενώ μελετάται η «ιταλική» πολιτική τους, καθώς και ο ανταγωνισμός τους με το Βυζάντιο για τη βυζαντινής επιρροής νότια Ιταλία και τον ρωμαϊκό αυτοκρατορικό τίτλο.   Μετά την ολοκλήρωση του μαθήματος ο φοιτητής/-τρια: - θα είναι σε θέση να περιγράψει γεγονότα και πολιτικές εξελίξεις σε Βυζάντιο και Δύση τον 10ο αιώνα   - θα έχει κατανοήσει τη θεώρηση της ρωμαϊκής αυτοκρατορικής ιδέας από την Εκκλησία και το Κράτος στη Δύση ως παράγοντα που καθόρισε τις ανταγωνιστικές σχέσεις Βυζαντίου και Γερμανικής αυτοκρατορίας   - θα μπορεί να εξετάσει τις σχέσεις Βυζαντίου και Δύσης και σε άλλες περιόδους της βυζαντινής ιστορίας στο πλαίσιο του μεταξύ τους ανταγωνισμού.   - θα μπορεί να εξηγήσει τους παράγοντες που κατά τη μεσαιωνική περίοδο συνέβαλαν στη διαμόρφωση των σχέσεων Βυζαντίου και Δύσης.   - θα μπορεί να αξιολογήσει και να εξάγει συμπεράσματα από τη συγκριτική μελέτη δυτικών και

βυζαντινών πηγών
Γενικές Ικανότητες
• Προσέγγιση και κριτική ερμηνεία ιστορικών πηγών   • Ανάπτυξη κριτικής ικανότητας και συνδυαστικής σκέψης   • Αξιολόγηση των ιστορικών τεκμηρίων   • Εύρεση και κριτική προσέγγιση διεθνούς βιβλιογραφίας   • Ανάπτυξη διεπιστημονικότητας

(3) ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΟ ΜΑΘΗΜΑΤΟΣ

- Η παπική εκκλησία τον 10^ο αιώνα και οι σχέσεις της με τους Σάξωνες ηγεμόνες.   - Το πολιτικό πρόγραμμα του Όθωνα Α' και η οργάνωση του κράτους του.   - Η ιταλική πολιτική του Όθωνα Α'.   - Οι διπλωματικές και πολιτιστικές συνέπειες του γάμου της Θεοφανώς και του Όθωνα Β' το 972.   - Ο εκχριστιανισμός των δυτικών Σλάβων.   - Το Βυζάντιο και η παπική εκκλησία κατά το δεύτερο μισό του 10^{ου} αιώνα.   - Η προσωπικότητα του Όθωνα Γ'.   Παρουσίαση και εξήγηση των σεμιναριακών εργασιών. Ανάθεση των σεμιναριακών εργασιών και συζήτηση σχετικά με τη μεθοδολογία εξειδικευμένα για κάθε εργασία. Σε κάθε μάθημα οι συμμετέχοντες παρουσιάζουν την πρόοδο της έρευνάς τους, ακολουθεί συζήτηση και παρουσιάζονται ξενόγλωσσα άρθρα σχετικά με την εργασία τους.

(4) ΔΙΔΑΚΤΙΚΕΣ και ΜΑΘΗΣΙΑΚΕΣ ΜΕΘΟΔΟΙ - ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗ

ΤΡΟΠΟΣ ΠΑΡΑΔΟΣΗΣ	Πρόσωπο με πρόσωπο	
ΧΡΗΣΗ ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΩΝ ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΑΣ ΚΑΙ ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΩΝ	Χρήση παρουσίασης με Power Point	
ΟΡΓΑΝΩΣΗ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑΣ	<i>Δραστηριότητα</i>	<i>Φόρτος Εργασίας Εξαμήνου</i>
	Διαλέξεις	12 ώρες
	Ανάλυση πηγών	6 ώρες
	Μελέτη και ανάλυση της βιβλιογραφίας	9 ώρες
	Συγγραφή εργασίας	12 ώρες
	Σύνολο Μαθήματος	39
ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗ ΦΟΙΤΗΤΩΝ	Ανάθεση εργασιών με τις πρωτογενείς πηγές ή τη δευτερεύουσα βιβλιογραφία και ανάθεση ατομικής γραπτής εργασίας, που συζητείται και παρουσιάζεται στην αίθουσα-Δημόσια παρουσίαση της εργασίας στο πλαίσιο Ημερίδας Μεταπτυχιακών Φοιτητών στο τέλος του εξαμήνου ή του ακαδημαϊκού έτους. Γλώσσα αξιολόγησης: Ελληνική ή Αγγλική για τους φοιτητές Erasmus	

(5) ΣΥΝΙΣΤΩΜΕΝΗ-ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

- Constantine Porphyrogenitus, *De administrando imperio*. Greek text edited by Gy. Moravcsik, English translation by R. J. H. Jenkins, Dumbarton Oaks, CFHB, I-II, Washington, 1967
- Constantine Porphyrogennetos, *The book of ceremonies* in 2 volumes, translated by Ann Moffatt and Maxeme Tall with the Greed edition of the *Corpus Scriptorum Historiae Byzantinae* (Bonn, 1829), Canberra 2012.
- *Die Chronik des Bishcofs Thietmar von Merseburg und ihre Korveier Ueberarbeitung*. MGH *Scriptores rerum Germanicarum* NS 9. Berlin, 1935. Available from digital MGH.
- *Quellen zur Geschichte der saechsichen Kaiserzeit*. *Widukinds Sachsengeschichte*. *Adalberts Fortsetzung der Chronik Reginos*. *Liudprands Werke* (ed. A. Bauer, R. Rau), Darmstadt 1971.
- *The Correspondence of Leo, Metropolitan of Synanda and Syncellus*, ed. M.P. Vinson, Dumbarton Oaks Texts, 2018.
- *Thietmari Merseburgensis episcopi Chronicon*. MGH *Scriptores rerum Germanicarum in usum scholarum separatim editi* 54. Wattenbach Wilhelm and Friedrich Kurze (eds.). Hanover 1889.

- *The complete works of Liudprand of Cremona*, (ed. and transl. P. Squatriti), Washington D.C.: Catholic University of America Press, 2007.
- A. Warner, *Odilo of Cluny, Epitaph of the August Lady, Adelheid*, *Medieval Historiography*, Routledge, 2000.
- *Widukind von Corvey. Res Gestae Saxonicae/Die Sachsengeschichte*. Ekkehardt Rotter, Bernd Schneidmüller (übers. und hrsg.), Lateinisch-Deutsch. Bibliographisch ergänzte Auflage. Stuttgart 2011.
- M. G. Arbagi, *Byzantium, Germany, the Regnum Italicum and the Magyars in the tenth century*, στο: *BS* 6(1979), 35-48.
- *Byzantine Diplomacy*. Papers from the Twenty-fourth Symposium of Byzantine Studies (Cambridge, March 1990), έκδ. J. Shepard-S. Franklin, London 1992.
- *Byzantium and the Low Countries in the tenth century. Aspects of Art and History in the Ottonian Era*, έκδ. V. D. Van Aalst-K. N. Ciggaar, Hernen 1985.
- *Byzanz und das Abendland im 10. und 11. Jahrhundert*, έκδ. E. Konstantinou, Köln-Weimar-Wien 1997.
- K. Ciggaar, *Western Travellers to Constantinople. The west and Byzantium, 962-1204: Cultural and Political Relations*, Leiden-New York-Köln, 1996.
- A. Davis, *The empress Theophano. Byzantium and the West at the turn of the first millennium*. Cambridge 1995.
- E. Eickhoff, *Theophanu und der König: Otto III und seine Welt*, Stuttgart 1997.
- O. Engels, *Theophanu-die westliche Kaiserin aus dem Osten*, στο: *Die Begegnung des Westens mit dem Osten*, έκδ. O. Engels-P. Schreiner, Sigmaringen 1993, 13-36.
- H. M. Harting, *Church and cosmos in early Ottonian Germany: the view from Cologne*. Oxford/New York, Oxford University Press, 2007.
- R. Hiestand, *Byzanz und das Regnum Italicum im 10. Jahrhundert. Ein Beitrag zur ideologischen und machtpolitischen Auseinandersetzung zwischen Osten und Westen*, Zürich 1964.
- KAISERIN THEOPHANU. *Begegnung des Ostens und Westens um die Wende des ersten Jahrtausends*. Gedenkschrift des Kölner Schnütgen-Museums zum 1000. Todesjahr der Kaiserin, hrsg. von A. von Euw und P. Schreiner, Bd. I-II, Köln 1991.
- Β. Σ. Καραγεώργος, *Λιουπράνδος, ο επίσκοπος Κρεμώνης ως ιστορικός και διπλωμάτης*. Αθήνα 1978.
- Β. Σ. Καραγεώργος, *Η Αγία Ρωμαϊκή Αυτοκρατορία, τόμος Α΄*, Αθήνα 1987.
- E. Konstantinou, *Byzanz und das Abendland im 10. Und 11. Jahrhundert*, Koeln, Weimar, Wien 1997.
- K. Leyser, *Medieval Germany and its neighbours 900-1250*, 1982.
- T. C. Lounghis, *Les ambassades byzantines en Occident depuis la foundation des états barbares jusqu' aux croisades*, Athènes 1980.

- T. K. Λουγγής, Η βυζαντινή κυριαρχία στην Ιταλία. Από τον θάνατο του Μ. Θεοδοσίου ως την άλωση του Μπάρι (395-1071μ.χ.), Αθήνα, 1989.
- S. MacLean (hrsg.): History and politics in late Carolingian and Ottonian Europe. The chronicle of Regino of Prüm and Adalbert of Magdeburg. Manchester 2009.
- D. Nerlich, Diplomatiscbe Gesandtschaften zwischen Ost-und Westkaisern 756-1002. Geist und Werk der Zeiten Nr. 92, Bern 1999.
- OTTO DER GROSSE. *Magdeburg und Europa*, (hrsg. von M. Puhle), Bd. I-II, Mainz am Rhein, 2001.
- R. Pauler, *Das Regnum Italiae in ottonischer Zeit. Markgrafen, Grafen und Bischoefe als politische Kraefte*, Tübingen 1982.
- T. Reuter, *Germany in the early Middle Ages c. 800-1056*, 1991.
- P. E. Schramm, Kaiser, Rom und Renovatio. Studien zur Geschichte des Römischen Erneuerungsgedanken vom Ende des Karolingischen Reiches bis zum Investiturstreit, Darmstadt 1984.
- S. Groth, In regnum successit „Karolinger“ und „Ottonen“ oder das „Ostfränkische Reich“?, Frankfurt am Main, 2017.
- V. D. Vaan Aalst-K. N. Ciggaar, Byzantium and the Low Countries in the tenth century. Aspects of art and history in the Ottonian era, Hernen, 1985.
- The New Cambridge Medieval History, vol. 3, c. 900-1024.
- W. Ulmann, The growth of papal government in the Middle Ages. A Study in the Ideological Relation of Clerical to Lay Power, London 1955.

ΠΟΛΕΜΙΚΕΣ ΣΥΓΚΡΟΥΣΕΙΣ ΚΑΙ ΣΤΡΑΤΙΩΤΙΚΑ ΚΙΝΗΜΑΤΑ ΣΤΟ ΒΥΖΑΝΤΙΟ:
ΜΕΣΗ ΚΑΙ ΥΣΤΕΡΗ ΠΕΡΙΟΔΟΣ

ΠΕΡΙΓΡΑΜΜΑ ΜΑΘΗΜΑΤΟΣ

(1) ΓΕΝΙΚΑ

ΣΧΟΛΗ	ΦΙΛΟΣΟΦΙΚΗ		
ΤΜΗΜΑ	ΙΣΤΟΡΙΑΣ ΚΑΙ ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΑΣ		
ΕΠΙΠΕΔΟ ΣΠΟΥΔΩΝ	ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ «ΒΥΖΑΝΤΙΝΕΣ ΣΠΟΥΔΕΣ»		
ΚΩΔΙΚΟΣ ΜΑΘΗΜΑΤΟΣ	ΒΙΣ 210	ΕΞΑΜΗΝΟ ΣΠΟΥΔΩΝ	ΕΑΡΙΝΟ
ΤΙΤΛΟΣ ΜΑΘΗΜΑΤΟΣ	ΠΟΛΕΜΙΚΕΣ ΣΥΓΚΡΟΥΣΕΙΣ ΚΑΙ ΣΤΡΑΤΙΩΤΙΚΑ ΚΙΝΗΜΑΤΑ ΣΤΟ ΒΥΖΑΝΤΙΟ: ΜΕΣΗ ΚΑΙ ΥΣΤΕΡΗ ΠΕΡΙΟΔΟΣ		
ΑΥΤΟΤΕΛΕΙΣ ΔΙΔΑΚΤΙΚΕΣ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ	ΕΒΔΟΜΑΔΙΑΙΕΣ ΩΡΕΣ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑΣ	ΠΙΣΤΩΤΙΚΕΣ ΜΟΝΑΔΕΣ	
	3	15	
ΤΥΠΟΣ ΜΑΘΗΜΑΤΟΣ	Ειδίκευσης		
ΠΡΟΑΠΑΙΤΟΥΜΕΝΑ ΜΑΘΗΜΑΤΑ:	-		
ΓΛΩΣΣΑ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑΣ και ΕΞΕΤΑΣΕΩΝ:	Ελληνική		
ΤΟ ΜΑΘΗΜΑ ΠΡΟΣΦΕΡΕΤΑΙ ΣΕ ΦΟΙΤΗΤΕΣ ERASMUS	Ναι		
ΗΛΕΚΤΡΟΝΙΚΗ ΣΕΛΙΔΑ ΜΑΘΗΜΑΤΟΣ (URL)	-		

(2) ΜΑΘΗΣΙΑΚΑ ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ

Μαθησιακά Αποτελέσματα
Το μάθημα εστιάζει στην ανάλυση της θεωρίας και πρακτικής του πολέμου στο Βυζάντιο από τον 7ο έως τον 15ο αι.   Με την επιτυχή ολοκλήρωση του μαθήματος ο φοιτητής / τρια θα είναι σε θέση να: • Κατανοεί τη στρατηγική των Βυζαντινών και τη σημασία της διπλωματίας   • Αντιλαμβάνεται την έννοια της «πολεμικής» ιδεολογίας   • Γνωρίζει τις πολεμικές πρακτικές, τις ένοπλες δυνάμεις και την τέχνη του πολέμου στο Βυζάντιο   • Αναλύει σημαντικά πολεμικά γεγονότα   • Κατανοεί τις κοινωνικές επιπτώσεις του πολέμου   • Επεξεργάζεται ειδικότερα θέματα στρατιωτικής ιστορίας, όπως π.χ. οχυρώσεις, πολεμική τεχνολογία, κ.ά.
Γενικές Ικανότητες

- Ανάλυση ιστορικών πηγών
- Ανάπτυξη κριτικής ικανότητας και ιστορικής σκέψης
- Αξιοποίηση των υλικών τεκμηρίων
- Επεξεργασία διεθνούς βιβλιογραφίας
- Επίλυση επιμέρους πολεμικών ζητημάτων, π.χ. τοπογραφία, οχυρώσεις, κ.ά
- Παραγωγή νέων ερευνητικών ιδεών
- Εξοικείωση με τα εργαλεία μεθόδου της στρατιωτικής ιστορίας
- Αντιμετώπιση ερευνητικών προβλημάτων
- Αξιολόγηση της σημασίας της διεπιστημονικότητας

(3) ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΟ ΜΑΘΗΜΑΤΟΣ

Το μάθημα δομείται με βάση τους εξής άξονες:

A. Παρουσίαση της θεωρίας και της ιδεολογίας του πολέμου στο Βυζάντιο μέσα από τις πρωτογενείς πηγές και περιγραφή της «τέχνης» του πολέμου

B. Ανάθεση ατομικών εργασιών σχετικά με ειδικότερα θέματα στρατιωτικής ιστορίας, όπως λ.χ. συγκεκριμένες μάχες, πολεμική τεχνολογία, στρατιωτικά εγχειρίδια, εξεγέρσεις, κ.ά και αντιμετώπιση μεθοδολογικών προβλημάτων

Γ. Παρουσίαση εργασιών-επισημάνσεις-σχόλια

(4) ΔΙΔΑΚΤΙΚΕΣ και ΜΑΘΗΣΙΑΚΕΣ ΜΕΘΟΔΟΙ - ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗ

ΤΡΟΠΟΣ ΠΑΡΑΔΟΣΗΣ	Πρόσωπο με πρόσωπο	
ΧΡΗΣΗ ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΩΝ ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΑΣ ΚΑΙ ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΩΝ	Χρήση παρουσίασης με Power Point	
ΟΡΓΑΝΩΣΗ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑΣ	Δραστηριότητα	Φόρτος Εργασίας Εξαμήνου
	Διαλέξεις	12
	Ανάλυση πηγών	6
	Μελέτη και ανάλυση της βιβλιογραφίας	9
	Συγγραφή εργασίας	12
	Σύνολο Μαθήματος	39
ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗ ΦΟΙΤΗΤΩΝ	Ανάθεση μικρών ομαδικών εργασιών σχετικά με τις πρωτογενείς πηγές ή τη δευτερεύουσα βιβλιογραφία και ανάθεση ατομικής γραπτής εργασίας, που συζητείται και παρουσιάζεται στην αίθουσα - Δημόσια παρουσίαση της εργασίας στο πλαίσιο Ημερίδας Μεταπτυχιακών Φοιτητών στο τέλος του εξαμήνου ή του ακαδημαϊκού έτους - Γλώσσα αξιολόγησης είναι η Ελληνική ή η Αγγλική για τους φοιτητές Erasmus	

(5) ΣΥΝΙΣΤΩΜΕΝΗ-ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

- Birkenmeier J., *The development of the Komnenian Army, 1081-1180*, Leiden-Boston-Köln 2002.
- Christides V., «Naval history and naval technology in Medieval times. The need for interdisciplinary studies», *Byzantion* 58 (1988), 309-332.
- Contamine P., *War in the Middle Ages*, Oxford 1986.
- Haldon J., *Warfare, State and Society in the Byzantine world, 565-1204*, London 1999.
- Kaegi W., *Army, Society and Religion in Byzantium*. London, VR, 1982.
- Ο ίδιος, *Some Thoughts on Byzantine Military Strategy*, Brookline, Mass.: Hellenic College Press, 1983.
- Κόλια-Δερμιτζάκη Α., *Ο Βυζαντινός «ιερός πόλεμος». Η έννοια και η προβολή του θρησκευτικού πολέμου στο Βυζάντιο*, Αθήνα 1991.
- Koliass T.G., *Byzantinische Waffen. Ein Beitrag zur byzantinischen Waffenkunde von den Anfängen bis zur lateinischen Eroberung* [Byzantina Vindobonesia 17], Wien 1988.
- Koutrakou N., "Diplomacy and espionage: their role in byzantine foreign relations, 8th - 10th centuries", στο: J. Haldon (ed.), *Byzantine Warfare*, Aldershot 2007, σσ. 529-548.
- Luttwak E.N., *The Grand Strategy of the Byzantine Empire*, Cambridge-Massachusetts-London 2009.
- Nicolle D.C., *Arms and Armour of the Crusading Era: 1050-1350*, τ. Α' -Β', Ν. Υόρκη 1988.
- Παπασωτηρίου Χ., *Βυζαντινή υψηλή στρατηγική 6ος-11ος αιώνας*, Αθήνα 2000.
- Parry V.J. - Yapp M.E. (εκδ.), *War, technology and society in the Middle East*, London, N. York, Toronto 1975.
- Πατούρα Σ., *Οι αιχμάλωτοι ως παράγοντες επικοινωνίας και πληροφόρησης (4ος – 10ος αι.)*, Αθήνα 1994.
- Σαββίδης Α., *Βυζαντινά στασιαστικά και αυτονομιστικά κινήματα στα Δωδεκάνησα και στη Μ. Ασία, 1189-1240 μ.Χ. Συμβολή στη μελέτη της υστεροβυζαντινής προσωπογραφίας και τοπογραφίας την εποχή των Αγγέλων, των Λασκαρίδων της Νίκαιας και των Μεγαλοκομνηνών του Πόντου*, Αθήνα 1987.
- Συγκέλλου Ε., *Ο πόλεμος στον δυτικό ελλαδικό χώρο κατά τον ύστερο Μεσαίωνα (13ος-15ος αι.)* [ΕΙΕ/ ΙΒΕ, Μονογραφίες 8], Αθήνα 2008.
- *Το Εμπόλεμο Βυζάντιο (9ος – 12ος αι.)*, επιμ. Κ. Τσικνάκης, Αθήνα 1997.

ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΙΔΕΟΛΟΓΙΑ ΚΑΙ ΣΥΛΛΟΓΙΚΕΣ ΤΑΥΤΟΤΗΤΕΣ ΣΤΗ ΒΥΖΑΝΤΙΝΗ ΚΟΙΝΩΝΙΑ: ΑΝΤΙΦΑΕΙΣ ΚΑΙ ΑΜΦΙΔΡΟΜΕΣ ΕΠΙΡΡΟΕΣ

ΠΕΡΙΓΡΑΜΜΑ ΜΑΘΗΜΑΤΟΣ

(6) ΓΕΝΙΚΑ

ΣΧΟΛΗ	ΦΙΛΟΣΟΦΙΚΗ		
ΤΜΗΜΑ	ΙΣΤΟΡΙΑΣ ΚΑΙ ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΑΣ		
ΕΠΙΠΕΔΟ ΣΠΟΥΔΩΝ	ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ "ΒΥΖΑΝΤΙΝΕΣ ΣΠΟΥΔΕΣ"		
ΚΩΔΙΚΟΣ ΜΑΘΗΜΑΤΟΣ	ΒΙΣ 215	ΕΞΑΜΗΝΟ ΣΠΟΥΔΩΝ	
ΤΙΤΛΟΣ ΜΑΘΗΜΑΤΟΣ	Πολιτική ιδεολογία και συλλογικές ταυτότητες στην Βυζαντινή κοινωνία: αντιφάσεις και αμφίδρομες επιρροές		
ΑΥΤΟΤΕΛΕΙΣ ΔΙΔΑΚΤΙΚΕΣ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ	ΕΒΔΟΜΑΔΙΑΙΕΣ ΩΡΕΣ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑΣ	ΠΙΣΤΩΤΙΚΕΣ ΜΟΝΑΔΕΣ	
	3	15	
ΤΥΠΟΣ ΜΑΘΗΜΑΤΟΣ	Ειδικού υποβάθρου - Ειδίκευσης		
ΠΡΟΑΠΑΙΤΟΥΜΕΝΑ ΜΑΘΗΜΑΤΑ:	-		
ΓΛΩΣΣΑ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑΣ και ΕΞΕΤΑΣΕΩΝ:	Ελληνική		
ΤΟ ΜΑΘΗΜΑ ΠΡΟΣΦΕΡΕΤΑΙ ΣΕ ΦΟΙΤΗΤΕΣ ERASMUS	Ναι		
ΗΛΕΚΤΡΟΝΙΚΗ ΣΕΛΙΔΑ ΜΑΘΗΜΑΤΟΣ (URL)	-		

(7) ΜΑΘΗΣΙΑΚΑ ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ

Μαθησιακά Αποτελέσματα
Το μάθημα εστιάζει στην μελέτη της αλληλεπίδρασης της πολιτικής ιδεολογίας και της διαμόρφωσης συλλογικών ταυτοτήτων στην Βυζαντινή κοινωνία.   Με την επιτυχή ολοκλήρωση του μαθήματος οι φοιτητές/ φοιτήτριες: • Θα έχουν αναπτύξει το απαραίτητο θεωρητικό υπόβαθρο για την μελέτη ζητημάτων συλλογικών ταυτοτήτων και πολιτικής ιδεολογίας.   • Θα έχουν εξοικειωθεί με τις πηγές της περιόδου και την σχετική δευτερογενή βιβλιογραφία   • Θα έχουν εξοικειωθεί με τα κυριότερα σημεία αντιπαράθεσης σύγχρονων μελετητών σχετικά με ζητήματα συλλογικών ταυτοτήτων στο Βυζάντιο και πολιτικής ιδεολογίας   • Θα έχουν διαμορφώσει δική τους κριτική προσέγγιση για αυτά τα ζητήματα
Γενικές Ικανότητες

- Ανάλυση ιστορικών πηγών
- Ανάπτυξη κριτικής ικανότητας και ιστορικής σκέψης
- Αξιοποίηση των υλικών τεκμηρίων
- Αυτόνομη χρήση βιβλιογραφίας
- Εξοικείωση με ηλεκτρονικά εργαλεία έρευνας στον τομέα των Μεσαιωνικών και Βυζαντινών σπουδών
- Παραγωγή πρωτότυπων ερευνητικών ιδεών

(8) ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΟ ΜΑΘΗΜΑΤΟΣ

Ο σκοπός του μαθήματος είναι η μελέτη της αλληλεπίδρασης πολιτικής ιδεολογίας και συλλογικών ταυτοτήτων στην Βυζαντινή κοινωνία. Όσο αφορά την πολιτική ιδεολογία, το μάθημα εστιάζει στην αυτοκρατορική πολιτική ιδεολογία και την εξέλιξή της ανά τους αιώνες κάτω από το βάρος πολιτικών, κοινωνικών και ιδεολογικών πιέσεων. Σε αυτό το πλαίσιο ιδεολογικών και πολιτικών συγκρούσεων τοποθετείται και εξετάζεται η διαμόρφωση συλλογικών ταυτοτήτων (έκφραση ετερότητας και αυτοπροσδιορισμού) των κατοίκων (κυρίως) της Αυτοκρατορίας. Η εξέταση της αλληλεπίδρασης ιδεολογίας και ταυτότητας κινείται σε τέσσερις άξονες: Πρωτεύουσα-επαρχίες (κέντρο-περιφέρεια), γλώσσα, Ορθοδοξία, και η χρήση του παρελθόντος. Ταυτόχρονα, το μάθημα θα θέσει και θεωρητικά ερωτήματα σε σχέση με τον τρόπο προσέγγισης ζητημάτων συλλογικών ταυτοτήτων και πολιτικών ιδεολογιών. Θα δοθούν υποχρεωτικές σεμιναριακές εργασίες, οι οποίες θα παρουσιαστούν γραπτά και προφορικά.

(9) ΔΙΔΑΚΤΙΚΕΣ και ΜΑΘΗΣΙΑΚΕΣ ΜΕΘΟΔΟΙ - ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗ

ΤΡΟΠΟΣ ΠΑΡΑΔΟΣΗΣ	Πρόσωπο με πρόσωπο	
ΧΡΗΣΗ ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΩΝ ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΑΣ ΚΑΙ ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΩΝ	Χρήση παρουσίασης με Power Point	
ΟΡΓΑΝΩΣΗ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑΣ	<i>Δραστηριότητα</i>	<i>Φόρτος Εργασίας Εξαμήνου</i>
	Διαλέξεις	12
	Ανάλυση πηγών	6
	Μελέτη και ανάλυση της βιβλιογραφίας	9
	Συγγραφή εργασίας	12
	Σύνολο Μαθήματος	39
ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗ ΦΟΙΤΗΤΩΝ	Ανάθεση μικρών ομαδικών εργασιών σχετικά με πρωτογενείς πηγές ή δευτερεύουσα βιβλιογραφία. Ανάθεση ατομικής γραπτής εργασίας, που συζητείται και παρουσιάζεται στην αίθουσα. Γλώσσα αξιολόγησης είναι η Ελληνική ή η Αγγλική για τους φοιτητές Erasmus.	

(10) ΣΥΝΙΣΤΩΜΕΝΗ-ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

- Brubaker, R. και Cooper, F. (2000) 'Beyond "Identity,"' στο *Theory and Society*, 29, No. 1 Φεβρουάριος, σελ. 1-47.
- Dagron, G. (1995) *Empereur et prêtre. Étude sur le «césaropapisme» byzantine*. Γλύκατζη-Αρβελέρ, Ε. (1988) *Η πολιτική Ιδεολογία της Βυζαντινής Αυτοκρατορίας*.
- Θεοδωρόπουλος, Π. (2021) 'Did the Byzantines call themselves Byzantines? Elements of Eastern Roman identity in the imperial discourse of the seventh century' στο *Byzantine and Modern Greek Studies* 45, σελ. 25-41.
- Θεοδωρόπουλος, Π. (2022) 'Κάποιες σκέψεις σχετικά με το ιδεολογικό και πολιτικό πλαίσιο της χρήσης του όρου «Βυζάντιος» στη Σάκρα του Κωνσταντίνου Δ' προς τον πάπα Δόνο (678)' στο *Post Augustum* 6, σελ. 1-14.
- Kaldellis, A. (2008) *Hellenism in Byzantium: The Transformations of Greek Identity and the Reception of the Classical Tradition*.
- Kaldellis, A. (2012) 'From Rome to New Rome, from Empire to Nation-State: Reopening the Question of Byzantium's Roman Identity' στο εκδ. Grig, L. και Kelly, G. *Two Romes: Rome and Constantinople in Late Antiquity*, σελ. 387-404.
- Koder, J. (2018) 'Ρωμαϊστί. Παρατηρήσεις για τη γλωσσική romanitas των Βυζαντινών' στο *Έλλην Ρωμηός Γραικός: Συλλογικοί Προσδιορισμοί και Ταυτότητες*, σελ. 73-86.
- Magdalino, P. (2010) 'Orthodoxy and Byzantine Cultural Identity' στο εκδ. Rigo, A. Ermilov, P. *Orthodoxy and Heresy in Byzantium: The Definition and the Notion of Orthodoxy and some other Studies on the Heresies and the non-Christian Religions*, σελ. 21-40.
- Rapp, C. (2008) 'Hellenic Identity, Romanitas, and Christianity in Byzantium' στο εκδ. Zacharia, K. *Hellenisms: Culture, Identity, and Ethnicity from Antiquity to Modernity*, σελ. 127-47.
- Romeny, H. (2009) *Religious Origins of Nations? The Christian Communities of the Middle East*.
- Stouraitis, I. (2014) 'Roman identity in Byzantium: a critical approach' *Byzantinische Zeitschrift*, 107 (1), σελ. 175-220.
- Χρυσός, Ε. (2018) 'New perceptions of Imperium and Sacerdotium in the letters of Pope Nicholas I to Emperor Michael III' στο *Constantinople réelle et imaginaire autour de l'oeuvre de Gilbert Dagron*, σελ. 313-340.
- Χρυσός, Ε. (2018) 'Γραικοί και Ρωμαίοι στην άναμέτρηση Άνατολής και Δύσης τὸν 9ο αἰ.' στο *Έλλην, Ρωμηός, Γραικός: Συλλογικοί Προσδιορισμοί και Ταυτότητες*, σελ. 103-118.

ΒΥΖΑΝΤΙΝΗ ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΑ ΚΑΙ ΤΕΧΝΗ

ΝΟΜΙΣΜΑΤΙΚΗ ΚΑΙ ΣΦΡΑΓΙΣΤΙΚΗ ΤΟΥ ΒΥΖΑΝΤΙΝΟΥ ΚΡΑΤΟΥΣ

ΠΕΡΙΓΡΑΦΜΑ ΜΑΘΗΜΑΤΟΣ

(1) ΓΕΝΙΚΑ

ΣΧΟΛΗ	ΦΙΛΟΣΟΦΙΚΗ		
ΤΜΗΜΑ	ΙΣΤΟΡΙΑΣ ΚΑΙ ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΑΣ		
ΕΠΙΠΕΔΟ ΣΠΟΥΔΩΝ	ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ "ΒΥΖΑΝΤΙΝΕΣ ΣΠΟΥΔΕΣ"		
ΚΩΔΙΚΟΣ ΜΑΘΗΜΑΤΟΣ	ΒΑΤ 207	ΕΞΑΜΗΝΟ ΣΠΟΥΔΩΝ	ΕΑΡΙΝΟ
ΤΙΤΛΟΣ ΜΑΘΗΜΑΤΟΣ	ΝΟΜΙΣΜΑΤΙΚΗ ΚΑΙ ΣΦΡΑΓΙΣΤΙΚΗ ΤΟΥ ΒΥΖΑΝΤΙΝΟΥ ΚΡΑΤΟΥΣ		
ΑΥΤΟΤΕΛΕΙΣ ΔΙΔΑΚΤΙΚΕΣ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ	ΕΒΔΟΜΑΔΙΑΙΕΣ ΩΡΕΣ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑΣ	ΠΙΣΤΩΤΙΚΕΣ ΜΟΝΑΔΕΣ	
	3	15	
ΤΥΠΟΣ ΜΑΘΗΜΑΤΟΣ	Ειδίκευσης		
ΠΡΟΑΠΑΙΤΟΥΜΕΝΑ ΜΑΘΗΜΑΤΑ:	-		
ΓΛΩΣΣΑ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑΣ και ΕΞΕΤΑΣΕΩΝ:	Ελληνική (επίσης Αγγλική και Γερμανική, όταν υπάρχουν αλλοδαποί φοιτητές/φοιτήτριες)		
ΤΟ ΜΑΘΗΜΑ ΠΡΟΣΦΕΡΕΤΑΙ ΣΕ ΦΟΙΤΗΤΕΣ ERASMUS	Ναι		
ΗΛΕΚΤΡΟΝΙΚΗ ΣΕΛΙΔΑ ΜΑΘΗΜΑΤΟΣ (URL)	https://ecourse.uoi.gr/course/view.php?id=585		

(2) ΜΑΘΗΣΙΑΚΑ ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ

Μαθησιακά Αποτελέσματα
Σεμιναριακό μάθημα στο οποίο επί τη βάσει των εργασιών και επισκέψεων στο Βυζαντινό Μουσείο Ιωαννίνων εστιάζει στη λεπτομερή προσέγγιση της σφραγίδα και του νομίσματος ως πηγής της Βυζαντινής αρχαιολογίας και ιστορίας, ανάπτυξη δυνατοτήτων στην αναγνώριση, ταύτιση, χρονολόγηση, ερμηνεία των σφραγίδων και νομισμάτων ως αρχαιολογικού ευρήματος, ανάπτυξη δυνατοτήτων δημοσίευσης σφραγίδων και νομισμάτων
Γενικές Ικανότητες
• Ανάπτυξη κριτικής ικανότητας και ιστορικής και αρχαιολογικής σκέψης,   • ανάπτυξη δυνατότητας χρήσης και ερμηνείας σφραγιστικών και νομισματικών πηγών,   • αυτόνομη αναζήτηση και έρευνα στο αντικείμενο της Βυζαντινής Σφραγιστικής και Νομισματικής, προσαρμογή και χρήση νέων τεχνολογιών στον χώρο των μεσαιωνικών σπουδών (Σφραγιστική και Νομισματική), αυτόνομη χρήση βιβλιογραφίας

(3) ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΟ ΜΑΘΗΜΑΤΟΣ

Περιγραφή βυζαντινών σφραγίδων, ιστορία της επιστήμης της Σφραγιστικής, οι συλλογές ανά τον κόσμο, η σφραγίδα ως αρχαιολογικό εύρημα και ιστορική ερμηνεία, τυπολογία και μορφή, απεικονίσεις και παραστάσεις, η γλώσσα των βυζαντινών σφραγίδων. Ασκήσεις ταύτισης και ανάγνωσης των επιγραφών.

Περιγραφή των νομισμάτων και ιστορία της (βυζαντινής) Νομισματικής, το νόμισμα ως αρχαιολογικό εύρημα και ιστορική ερμηνεία του, τυπολογία και μορφή, απεικονίσεις και παραστάσεις, η γλώσσα των βυζαντινών νομισμάτων. Ασκήσεις ταύτισης και ανάγνωσης των επιγραφών των νομισμάτων.

(4) ΔΙΔΑΚΤΙΚΕΣ και ΜΑΘΗΣΙΑΚΕΣ ΜΕΘΟΔΟΙ - ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗ

ΤΡΟΠΟΣ ΠΑΡΑΔΟΣΗΣ	Πρόσωπο με πρόσωπο	
ΧΡΗΣΗ ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΩΝ ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΑΣ ΚΑΙ ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΩΝ	Χρήση παρουσίασης με Power Point	
ΟΡΓΑΝΩΣΗ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑΣ	Δραστηριότητα	Φόρτος Εργασίας Εξαμήνου
	Διαλέξεις	12
	Ανάλυση πηγών	6
	Μελέτη και ανάλυση της βιβλιογραφίας	9
	Συγγραφή εργασίας	12
	Σύνολο Μαθήματος	39
ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗ ΦΟΙΤΗΤΩΝ	Γλώσσα αξιολόγησης: Ελληνικά και για φοιτητές του προγράμματος ανταλλαγών Erasmus+ κατά περίπτωση εξετάσεις σε Αγγλικά, Γερμανικά ή Γαλλικά. Ανάθεση ατομικών εργασιών. Αναγνώριση των πηγών και ερμηνεία τους.	

(5) ΣΥΝΙΣΤΩΜΕΝΗ-ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Βυζαντινή Σφραγιστική

J.-CL. CHEYNET, Introduction à la Sigillographie byzantine. In : J.-CL. CHEYNET, La société byzantine. L'apport des sceaux I. Παρίσι 2008, 1 - 82.

J. COTSONIS, The Contribution of Byzantine Lead Seals to the Study of the Saints (Sixth – Twelfth Century). Byzantion 75 (2005) 383 – 497.

Catalogue of the Byzantine Seals at Dumbarton Oaks and in the Fogg Museum of art. I – IV, hrsg. von J. NESBITT – N. ΟΙΚΟΝΟΜΙΔΕΣ; V, εκδ. E. MC GEER – J. NESBITT – N.

ΟΙΚΟΝΟΜΙΔΕΣ; VI, εκδ. J. NESBITT – C. MORRISSON. Ουάσινγκτον D. C. 1991, 1994, 1996, 2001, 2005, 2009.

- I. JORDANOV, *Corpus of the Byzantine Seals from Bulgaria. I. Byzantine Lead Seals with Geographical names*. Σόφια 2003
- I. KOLTSIDA-MAKRE, *Βυζαντινά μολυβδόβουλλα συλλογής Ορφανίδη/Νικολαΐδη Νομισματικού Μουσείου Αθηνών*. Αθήνα 1996.
- K. M. KONSTANTOPOULOS, *Βυζαντινά μολυβδόβουλλα του έν Άθήναις Νομισματικού Μουσείου*. Αθήνα 1917
- V. LAURENT, *Le Corpus des sceaux de l'empire byzantin. II : L'administration centrale*. Παρίσι 1981.
- V. LAURENT, *Le Corpus des sceaux de l'empire byzantin. V: L'église, parties 1 - 3*. Παρίσι 1963 – 1972
- V. LAURENT, *Documents de sigillographie byzantine. La collection C. Orghidan*. Παρίσι 1952.
- V. LAURENT, *Les sceaux byzantins du Médailleur Vatican*. Πόλη του Βατικανού 1962
- J. NESBITT, *Overstruck Seals in the Dumbarton Oaks Collection: Reused or Counterstamped?* SBS 2 (1990) 67 – 93
- N. ΟΙΚΟΝΟΜΙΔΗΣ, *A Collection of Dated Byzantine Lead Seals*. Washington D. C. 1986
- N. ΟΙΚΟΝΟΜΙΔΗΣ, *Τὰ βυζαντινά μολυβδόβουλλα ως ιστορική πηγή. Πρακτικά τῆς Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν* 62 (1987) 1 -18
- N. ΟΙΚΟΝΟΜΙΔΗΣ, *The usual Lead seal*. DOP 37 (1983) 147 – 157.
- W. SEIBT, *Die byzantinischen Bleisiegel in Österreich. 1. Teil: Kaiserhof*. Βιέννη 1978
- A.-K. WASSILIOU – W. SEIBT, *Die byzantinischen Bleisiegel in Österreich. 2. Teil: Zentral- und Provinzialverwaltung*. Βιέννη 2004
- V. S. ŠANDROVSKAJA, *Die byzantinischen Bleisiegel als Kunstwerke. Σε: Metallkunst von der Spätantike bis zum ausgehenden Mittelalter. A. EFFENBERGER (εκδ.). Βερολίνο 1982, 48 – 55.*
- V. S. ŠANDROVSKAJA – W. SEIBT, *Byzantinische Bleisiegel der staatlichen Eremitage mit Familiennamen. 1. Teil. Sammlung Lichačev – Namen A bis I*. Βιέννη 2005.
- W. SEIBT, *Die Darstellung der Theotokos auf byzantinischen Bleisiegeln, besonders im 11. Jahrhundert*. SBS 1 (1987) 35 – 56
- CL. SODE, *Byzantinische Bleisiegel in Berlin II*. Βόννη 1997
- CH. STAVRAKOS, *Die byzantinischen Bleisiegel mit Familiennamen aus der Sammlung des Numismatischen Museums Athen*. Βισμπάντεν 2000.
- D. TSOUGARAKIS, *Εισαγωγή στη βυζαντινή Σφραγιδογραφία*. Αθήνα 1999
- A.– K. WASSILIOU-SEIBT, *Corpus der byzantinischen Siegel mit metrischen Legenden. Teil 1. Einleitung, Siegellegenden von Alpha bis inklusive My. W(iener) B(yzantinistische) S(tudien)28/1*. Βιέννη 2011.
- G. ZACOS, *Byzantine lead Seals. II*, ed. J. NESBITT, Βέρνη 1984
- G. ZACOS – A. VEGLERY, *Byzantine Lead Seals. I*. Βασιλεία 1972
- Βυζαντινή Νομισματική**
- P. GRIERSON, *Byzantine Coinage*, Ουάσιγκτον DC 1999 (DO handbook)
http://www.doaks.org/publications/doaks_online_publications/byzcoins.pdf (και μεταφρασμένο στα ελληνικά από το MIET)
- P. GRIERSON, *Byzantine Coins*, Λονδίνο, Μπέρκλεϋ, 1982
- C. MORRISSON, "Money," in *Economic History of Byzantium (EHB)*, A. E. Laiou ed., Ουάσιγκτον DC, 2002, ch. 42, on <http://www.doaks.org/EHB.html>
- C. MORRISSON "The Sixth Century," *ibidem*, ch. 16, on <http://www.doaks.org/EHB.html>
- C. "Money, coins and the economy" in *The Byzantine world*, ed. P. Stephenson, Λονδίνο, Νέα Υόρκη 2010, 34-47
- P. GRIERSON, M. F. HENDY, *Catalogue of the Byzantine Coins in the Dumbarton Oaks Collection and in the Whittemore Collection, I - V*, Ουάσιγκτον DC, 1966 - 1999, 5 vols (για την εισαγωγή στους τόμους 2-5).
- E. GEORGANTELI, "Numismatics," in E. Jeffreys, J. Haldon & R. Cormack (eds.), *Oxford Handbook of Byzantium*, Οξφόρδη 2008, 157-75

BYZANTINA ΜΝΗΜΕΙΑ ΤΗΣ ΙΤΑΛΙΑΣ

ΠΕΡΙΓΡΑΜΜΑ ΜΑΘΗΜΑΤΟΣ

1. ΓΕΝΙΚΑ

ΣΧΟΛΗ	Φιλοσοφική		
ΤΜΗΜΑ	Ιστορίας και Αρχαιολογίας		
ΕΠΙΠΕΔΟ ΣΠΟΥΔΩΝ	Μεταπτυχιακό Πρόγραμμα «Βυζαντινές Σπουδές»		
ΚΩΔΙΚΟΣ ΜΑΘΗΜΑΤΟΣ	BAT209	ΕΞΑΜΗΝΟ ΣΠΟΥΔΩΝ	ΕΑΡΙΝΟ
ΤΙΤΛΟΣ ΜΑΘΗΜΑΤΟΣ	Βυζαντινά Μνημεία της Ιταλίας		
ΑΥΤΟΤΕΛΕΙΣ ΔΙΔΑΚΤΙΚΕΣ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ	ΕΒΔΟΜΑΔΙΑΙΕΣ ΩΡΕΣ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑΣ	ΠΙΣΤΩΤΙΚΕΣ ΜΟΝΑΔΕΣ	
	3	15	
ΓΝΩΣΤΙΚΟ ΠΕΔΙΟ ΜΑΘΗΜΑΤΟΣ	Ειδικού υποβάθρου - Ειδίκευσης		
ΠΡΟΑΠΑΙΤΟΥΜΕΝΑ ΜΑΘΗΜΑΤΑ:	όχι		
ΓΛΩΣΣΑ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑΣ και ΕΞΕΤΑΣΕΩΝ:	Ελληνικά. Για αλλοδαπούς φοιτητές και Αγγλικά ή Ιταλικά		
ΤΟ ΜΑΘΗΜΑ ΠΡΟΣΦΕΡΕΤΑΙ ΣΕ ΦΟΙΤΗΤΕΣ ERASMUS	Ναι		
ΗΛΕΚΤΡΟΝΙΚΗ ΣΕΛΙΔΑ ΜΑΘΗΜΑΤΟΣ (URL)			

2. ΜΑΘΗΣΙΑΚΑ ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ

Μαθησιακά Αποτελέσματα
Αυτό το σεμιναριακό μάθημα εστιάζει στη μελέτη των βυζαντινών μνημείων και των περιοχών που εξαρτώνται πολιτιστικά από τη βυζαντινή παράδοση στην Ιταλία, στους τομείς της αρχιτεκτονικής, της ζωγραφικής και της μικροτεχνίας. Σκοπός του είναι οι φοιτητές να έχουν μια πρώτη επαφή με το υλικό που η περιοχή προσφέρει στη μελέτη της βυζαντινής τέχνης και εκπονήσουν μια επιστημονική εργασία κάνοντας χρήση των σχετικών πηγών και της δευτερεύουσας βιβλιογραφίας.
Γενικές Ικανότητες

Εξοικείωση του φοιτητή με την ειδική βιβλιογραφία. Ανάπτυξη της κριτικής προσέγγισής στο υλικό αυτό. Παραγωγή καινοτόμων ιδεών.

3. ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΟ ΜΑΘΗΜΑΤΟΣ

Το σεμινάριο έχει ως στόχο να αναλύσει τις τύχες της βυζαντινής παρουσίας στην Ιταλία μέσα από τη μελέτη τόσο των πλούσιων υλικών καταλοίπων όσο και της πολιτισμικής της παράδοσης. Το κεντρικό θέμα των μαθημάτων θα αποτελούν μνημεία σε μεγάλες πόλεις όπως η Ρώμη, η Ραβέννα, η Βενετία και το Παλέρμο, καθώς και στις λιγότερο γνωστές περιοχές ακτινοβολίας του ιταλο-βυζαντινού πολιτισμού. Επίσης, προσοχή θα δοθεί και στις καλλιτεχνικές και πολιτιστικές σχέσεις μεταξύ της ιταλικής χερσονήσου και του Βυζαντίου στα χρόνια από την οριστική εγκατάλειψη των τελευταίων Βυζαντινών εδαφών στην Ιταλία τον ενδέκατο αιώνα μέχρι τις αρχές του ευρωπαϊκού Ουμανισμού. Ιδιαίτερη αναφορά θα γίνει στις πρώτες συλλογές βυζαντινών έργων τέχνης που από το 15^ο αιώνα και έπειτα δημιουργήθηκαν στη Ρώμη και σε άλλα σημαντικά κέντρα.

4. ΔΙΔΑΚΤΙΚΕΣ και ΜΑΘΗΣΙΑΚΕΣ ΜΕΘΟΔΟΙ - ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗ

ΤΡΟΠΟΣ ΠΑΡΑΔΟΣΗΣ.	Παράδοση πρόσωπο με πρόσωπο	
ΧΡΗΣΗ ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΩΝ ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΑΣ ΚΑΙ ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΩΝ	Χρήση παρουσίασης power point	
ΟΡΓΑΝΩΣΗ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑΣ	Το μάθημα παραδίδεται υπό μορφή διαλέξεων. Αν υπάρξουν οι προϋποθέσεις, θα οργανωθεί μια εκπαιδευτική εκδρομή είτε στη Σικελία, στη Ρώμη ή στη Βενετία.	
	Δραστηριότητα	Φόρτος Εργασίας Εξαμήνου
	Αυτόνομη μελέτη	86 ώρες
	Διαλέξεις του διδάσκοντος και παρουσιάσεις των φοιτητών	39 (13x3) ώρες
	Σύνολο Μαθήματος	125 ώρες
ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗ ΦΟΙΤΗΤΩΝ	Συγγραφή επιστημονική εργασία. Συζήτηση στη τάξη πάνω στους αποτελεσμάτων της έρευνας. Δημόσια παρουσίαση της εργασίας με χρήση power point	

5. ΣΥΝΙΣΤΩΜΕΝΗ-ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Andaloro M. – Bordi G. – Morganti G. (επιμ.), Santa Maria Antiqua tra Roma e Bisanzio, (17 marzo – 11 settembre 2018), Milano 2016

Andaloro S. – Romano M. (επιμ.), La Pittura Medievale a Roma. L'orizzonte tardoantico e le nuove immagini 312-468. Corpus. Volume I, Roma 2006

Bonfioli M., Bisanzio e l'Italia, (Milion 6) Roma 2002

Cavallo G. – Von Falkenhausen V. – Farioli Campanati R., I Bizantini in Italia, Milano 1982

Demus O., Kloos R.M., Weitzmann K., The Mosaics of San Marco in Venice, Washington D.C., 1984

Gasbarri G., Riscoprire Bisanzio: Lo Studio Dell'arte Bizantina a Roma E in Italia Tra Ottocento E Novecento, Bari 2015

Mauskopf Deliyannis D., Ravenna in Late Antiquity, Cambridge 2014

Moretti S., Roma bizantina, (Milion 10) Roma 2010

Poeschke J. - Argenton B. (επιμ.), I mosaici in Italia dal 300 al 1300, Udine 2010

ΥΣΤΕΡΟΒΥΖΑΝΤΙΝΗ ΤΕΧΝΗ

ΠΕΡΙΓΡΑΜΜΑ ΜΑΘΗΜΑΤΟΣ

(1) ΓΕΝΙΚΑ

ΣΧΟΛΗ	ΦΙΛΟΣΟΦΙΚΗ		
ΤΜΗΜΑ	ΙΣΤΟΡΙΑΣ ΚΑΙ ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΑΣ		
ΕΠΙΠΕΔΟ ΣΠΟΥΔΩΝ	ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ "ΒΥΖΑΝΤΙΝΕΣ ΣΠΟΥΔΕΣ"		
ΚΩΔΙΚΟΣ ΜΑΘΗΜΑΤΟΣ	ΒΑΤ 212	ΕΞΑΜΗΝΟ ΣΠΟΥΔΩΝ	Β'
ΤΙΤΛΟΣ ΜΑΘΗΜΑΤΟΣ	ΥΣΤΕΡΟΒΥΖΑΝΤΙΝΗ ΤΕΧΝΗ		
ΑΥΤΟΤΕΛΕΙΣ ΔΙΔΑΚΤΙΚΕΣ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ	ΕΒΔΟΜΑΔΙΑΙΕΣ ΩΡΕΣ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑΣ	ΠΙΣΤΩΤΙΚΕΣ ΜΟΝΑΔΕΣ	
	3	15	
ΤΥΠΟΣ ΜΑΘΗΜΑΤΟΣ	Ειδικού υποβάθρου - Ειδίκευσης		
ΠΡΟΑΠΑΙΤΟΥΜΕΝΑ ΜΑΘΗΜΑΤΑ:	-		
ΓΛΩΣΣΑ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑΣ και ΕΞΕΤΑΣΕΩΝ:	Ελληνική (επίσης Αγγλική, όταν υπάρχουν αλλοδαποί φοιτητές/φοιτήτριες)		
ΤΟ ΜΑΘΗΜΑ ΠΡΟΣΦΕΡΕΤΑΙ ΣΕ ΦΟΙΤΗΤΕΣ ERASMUS	Ναι		
ΗΛΕΚΤΡΟΝΙΚΗ ΣΕΛΙΔΑ ΜΑΘΗΜΑΤΟΣ (URL)			

(2) ΜΑΘΗΣΙΑΚΑ ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ

Μαθησιακά Αποτελέσματα
Με την επιτυχή ολοκλήρωση αυτού του μαθήματος ο φοιτητής/η φοιτήτρια θα πρέπει: -Να εμβαθύνει στα καλλιτεχνικά ρεύματα της μνημειακής ζωγραφικής της υπό εξέταση περιόδου και να εξοικειωθεί ιδιαίτερα με την εικονογραφία.   -Να ερμηνεύει τις ιδιαιτερότητες στη διαμόρφωση των χώρων του ναού σύμφωνα με τον τύπο του ναού, τις επιδράσεις από άλλες καλλιτεχνικές παραδόσεις καθώς και σύμφωνα με τις αντιλήψεις του κτήτορα. Επίσης στη ζωγραφική να ερμηνεύει το εικονογραφικό πρόγραμμα καθώς και εικονογραφικά θέματα, που εμφανίζονται αυτή την εποχή, και να διακρίνει τις διάφορες τεχνοτροπικές τάσεις.   -Να συνθέτει μέσα από συγκεκριμένα παραδείγματα τα στοιχεία της ζωγραφικής, του κτιρίου, ώστε να εντοπίζει τις ομοιότητες ανάμεσα στα μνημεία. Επίσης να αναγνωρίζει τις διαφορετικές καλλιτεχνικές παραδόσεις της εποχής και, τέλος, να χρονολογεί τα μνημεία και το διάκοσμό τους.   - Να αναγνωρίζει και να χρονολογεί τις φορητές εικόνες και τα διάφορα έργα μικροτεχνίας και να τα εντάσσει σε ευρύτερο καλλιτεχνικό περιβάλλον και καλλιτεχνικά ρεύματα.
Γενικές Ικανότητες

- Ανάπτυξη κριτικής ικανότητας και ιστορικής και αρχαιολογικής σκέψης,
- Αναζήτηση, ανάλυση και σύνθεση δεδομένων και πληροφοριών, με τη χρήση και των απαραίτητων τεχνολογιών
- Προσαρμογή σε νέες καταστάσεις
- Λήψη αποφάσεων
- Αυτόνομη εργασία
- Ομαδική εργασία
- Αυτόνομη χρήση βιβλιογραφίας

(3) ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΟ ΜΑΘΗΜΑΤΟΣ

Το μάθημα εστιάζει στη μελέτη της μνημειακής αρχιτεκτονικής και ζωγραφικής που αναπτύχθηκε στους τελευταίους δύο αιώνες της βυζαντινής αυτοκρατορίας από τον 13^ο έως και τον 15^ο αιώνα (1453). Παρουσιάζονται αναλυτικά οι νέες τάσεις στην αρχιτεκτονική και στη ζωγραφική στα μεγάλα καλλιτεχνικά κέντρα, δηλαδή στην Κωνσταντινούπολη, στη Θεσσαλονίκη, στο Άγιον Όρος, στο Μυστρά, αλλά και στην Ήπειρο, στη Θεσσαλία, ενώ γίνεται αναφορά και στη ζωγραφική των σλαβικών χωρών. Οι φορητές εικόνες, τα διάφορα αντικείμενα αργυροχρυσοχοΐας και τα υφάσματα αποτελούν επίσης σημαντικές θεματικές ενότητες.

Θα δοθούν υποχρεωτικές σεμιναριακές εργασίες, οι οποίες θα παραδοθούν γραπτά και θα παρουσιαστούν προφορικά.

(4) ΔΙΔΑΚΤΙΚΕΣ και ΜΑΘΗΣΙΑΚΕΣ ΜΕΘΟΔΟΙ - ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗ

ΤΡΟΠΟΣ ΠΑΡΑΔΟΣΗΣ	Πρόσωπο με πρόσωπο	
ΧΡΗΣΗ ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΩΝ ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΑΣ ΚΑΙ ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΩΝ	Χρήση παρουσίασης με Power Point	
ΟΡΓΑΝΩΣΗ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑΣ	Δραστηριότητα	Φόρτος Εργασίας Εξαμήνου
	Διαλέξεις της διδάσκουσας και παρουσιάσεις των φοιτητών	12
	Ανάλυση πηγών	6
	Μελέτη και ανάλυση βιβλιογραφίας	9
	Συγγραφή εργασίας	12
	Σύνολο Μαθήματος	39
ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗ ΦΟΙΤΗΤΩΝ	Συγγραφή επιστημονικής εργασίας στην ελληνική ή αγγλική γλώσσα, όταν υπάρχουν αλλοδαποί φοιτητές, φοιτήτριες. Δημόσια παρουσίαση της εργασίας με χρήση power point	

(5) ΣΥΝΙΣΤΩΜΕΝΗ-ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Γενικά έργα

Χατζηδάκης Μ., «Μεσοβυζαντινή Τέχνη, Η Ύστερη Βυζαντινή Τέχνη (1204-1453)», *ΙΕΕ*, τόμ.Θ', Αθήνα 1979, 394-414, 423-449.
Cormack R., *Byzantine Art*, Oxford 2000.
Delvoye Ch., *Βυζαντινή Τέχνη*, μτφρ. Μ. Παπαδάκη, Αθήνα 1975.
Lowden J., *Early Christian and Byzantine Art*, London 1997.
Mathews Th., *Byzantium: from Antiquity to the Renaissance*, New York 1998.
Rodley Lyn, *Byzantine art and architecture, An introduction*, Cambridge 1994.
Rodley Lyn, *Εισαγωγή στη βυζαντινή τέχνη και αρχιτεκτονική* (μτφρ. Μ. Βέικου), Αθήνα 2010.

Αρχιτεκτονική

Βοκοτόπουλος Π., *Η εκκλησιαστική αρχιτεκτονική εις την δυτικήν Στερεάν Ελλάδα και την Ήπειρον*, Θεσσαλονίκη 1975.
Καλαμαρά Π.-Μέξια Α. (επιμ.), *Ώρες Βυζαντίου: Έργα και ημέρες στο Βυζάντιο, Η πολιτεία του Μυστρά*, Αθήνα 2001.
Krautheimer R., *Παλαιοχριστιανική και Βυζαντινή Αρχιτεκτονική*, μτφρ. Φ. Μαλλούχου-Τουφανό, Αθήνα 1991.
Mango C., *Byzantine Architecture*, New York 1976.
Μαρίνου Γ., *Άγιος Δημήτριος, Η μητρόπολη του Μυστρά* (Δημοσιεύματα του Αρχαιολογικού Δελτίου αρ. 78), Αθήνα 2002.
Mathews T., *The Byzantine Churches of Istanbul*, London 1976.
Μουτσόπουλος Ν., *Οι βυζαντινές εκκλησίες της Άρτας*, Αθήνα 2002.
Μπούρας Χ., *Βυζαντινή και Μεταβυζαντινή αρχιτεκτονική στην Ελλάδα*, Αθήνα 2001.
Runciman St., *Μυστράς. Η Βυζαντινή πρωτεύουσα της Πελοποννήσου* (μτφρ. Π.Κορρέ-Τ. Καπαστώρη), Αθήνα 1986.
Σινός Σ. (επιμ), *Τα μνημεία του Μυστρά. Το έργο της Επιτροπής Αναστύλωσης Μνημείων Μυστρά*, Αθήνα 2009.
Σινός Σ., *Η αρχιτεκτονική του καθολικού της Μονής της Παντάνασσας του Μυστρά*, Αθήνα 2013.
Υπουργείο Πολιτισμού, 9^η ΕΒΑ (επιμ.), *Ώρες Βυζαντίου: Έργα και ημέρες στο Βυζάντιο, Επταπύργιο, Η Ακρόπολη της Θεσσαλονίκης*, Θεσσαλονίκη 2001.

Ζωγραφική

Αχειμάστου-Ποταμιάνου Μ., *Βυζαντινές τοιχογραφίες*, Αθήνα 1994.
Βοκοτόπουλος Π., *Βυζαντινές εικόνες*, Αθήνα 1995.
Γιαννούλης Δ., *Οι τοιχογραφίες των Βυζαντινών μνημείων της Άρτας κατά την περίοδο του Δεσποτάτου της Ηπείρου*, Ιωάννινα 2010
Καλοπίση-Βέρτη Σ., «Τάσεις της μνημειακής ζωγραφικής περί το 1300 στον ελλαδικό και νησιώτικο χώρο (εκτός από τη Μακεδονία)», *Ο Εμμανουήλ Πανσέληνος και η εποχή του*, Αθήνα 1999, 63-90.
Ετζεόγλου Ροδον. *Ο Ναός της Οδηγητρίας του Βροντοχίου στον Μυστρά : οι τοιχογραφίες του νάρθηκα και η λειτουργική χρήση του χώρου*, Αθήνα 2013.
Κουρκουτίδου-Νικολαΐδου Ε., Μαυροπούλου-Τσιούμη Χ., Μπακιρτζής Χ., *Ψηφιδωτά της Θεσσαλονίκης 4^{ος}-14^{ος} αιώνας*, Αθήνα 20210.
Μαρίνου Γεωργ. *Άγιος Δημήτριος, Η Μητρόπολη του Μυστρά*, Αθήνα 1991.
Παπαδοπούλου Β.Ν., *Η βυζαντινή Άρτα και τα μνημεία της*, Αθήνα 2002.
Τσιγαρίδας Ε., *Οι τοιχογραφίες της περιόδου των Παλαιολόγων σε ναούς της Μακεδονίας*, Θεσσαλονίκη 1999.
Διονυσίου του εκ Φουρνά, *Ερμηνεία της ζωγραφικής τέχνης*, εκδ. Αθανασίου Παπαδόπουλου-Κεραμέως, Πετρούπολις 1909.

Χατζηδάκη Ν., *Βυζαντινά ψηφιδωτά*, Αθήνα 1994.
Χατζηδάκης Μ., *Βυζαντινό Μουσείο Αθηνών, Εικόνες*, εκδ. Απόλλων.
Uspensky L., *Theology of the Icon*, (Crestwood) Νέα Υόρκη 1978.
Kitzinger E., *Byzantine Art in the Making*, London 1977.
Lasarev V., *Storia della pittura byzantina*, Torino 1967.
Πανσελήνου Ν., *Βυζαντινή ζωγραφική. Η βυζαντινή κοινωνία και οι εικόνες της*, Αθήνα 2010.
Spieser J.-M., *Η αυτοκρατορική και χριστιανική τέχνη. Ενότητα και διαφορές*, στο: C. Morrison (επ.), *Ο Βυζαντινός κόσμος, τ. Α΄, Η Ανατολική Ρωμαϊκή Αυτοκρατορία*, Αθήνα 2007, 307-391.
Σιώτης Μ.Α., *Ιστορία και Θεολογία των Ιερών Εικόνων*, Αποστολική Διακονία, Αθήνα 1994.

Μικροτεχνία- Υφάσματα

Αλμπάνη Τ. (επιμ), *Ωρες Βυζαντίου: Έργα και ημέρες στο Βυζάντιο, Το Βυζάντιο ως Οικουμένη*, Αθήνα 2001.
Buckton D. (εκδ), *Byzantium. Treasures of Byzantine Art and Culture from British Collections*, London 1994.
Evans H (εκδ), *Byzantium, Faith and Power (1261-1557)*, *The Metropolitan Museum of Art*, N. York 2004.
Βλαχοπούλου-Καραμπίνα Ελένη, *Άγιον Όρος. Συλλογή 2014. Κεντήματα*, εκδ. Ε.Λ.Τ.Α., Αθήνα 2015 (ελληνικά και αγγλικά).
Βλαχοπούλου-Καραμπίνα Ελένη, «Η τέχνη της χρυσοκεντητικής στο Δεσποτάτο της Ηπείρου», *Ηπειρωτικά Χρονικά* 36 (2002), 215-238.
Βλαχοπούλου-Καραμπίνα Ελένη, «Η γοητεία των πολυτελών χρυσοϋφαντων και χρυσοκέντητων μεταξωτών υφασμάτων του Βυζαντίου, άλλοτε και τώρα», *Δωδώνη*, τόμ.35ος, Ιωάννινα 2006, 235-276.
Κυπραίου Α. (επιμ), *Ωρες Βυζαντίου: Έργα και ημέρες στο Βυζάντιο-Αθήνα, Θεσσαλονίκη-Μυστράς*, Αθήνα 2001.
Μπακιρτζή-Παπανικόλα Δ. (επιμ), *Ωρες Βυζαντίου: Έργα και ημέρες στο Βυζάντιο, Η καθημερινή ζωή στο Βυζάντιο*, Αθήνα 2002.
Τσιγαρίδας Ευ. – Λοβέρδου-Τσιγαρίδα Κ., *Ιερά Μεγίστη Μονή Βατοπαιδίου, Βυζαντινές εικόνες και επενδύσεις*, Άγιον Όρος 2006.
Χρυσοστόμου Γεώργιος Αρχ. - Βλαχοπούλου-Καραμπίνα Ελένη, *Τα Άμφια της Ελληνορθόδοξου Εκκλησίας*, Στρατηγικές Εκδόσεις, έτος τρέχ. Έκδοσης 2018.
Woodfin W.T., *The Embodied Icon: Liturgical Vestments and Sacramental Power in Byzantium*, Oxford 2012.

ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

ΠΕΡΙΓΡΑΦΜΑ ΜΑΘΗΜΑΤΟΣ

(1) ΓΕΝΙΚΑ

ΣΧΟΛΗ	ΦΙΛΟΣΟΦΙΚΗ		
ΤΜΗΜΑ	ΙΣΤΟΡΙΑΣ ΚΑΙ ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΑΣ		
ΕΠΙΠΕΔΟ ΣΠΟΥΔΩΝ	ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ "ΒΥΖΑΝΤΙΝΕΣ ΣΠΟΥΔΕΣ"		
ΚΩΔΙΚΟΣ ΜΑΘΗΜΑΤΟΣ	ΔΕ101	ΕΞΑΜΗΝΟ ΣΠΟΥΔΩΝ	Δ
ΤΙΤΛΟΣ ΜΑΘΗΜΑΤΟΣ	ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ		
ΑΥΤΟΤΕΛΕΙΣ ΔΙΔΑΚΤΙΚΕΣ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ	ΕΒΔΟΜΑΔΙΑΙΕΣ ΩΡΕΣ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑΣ	ΠΙΣΤΩΤΙΚΕΣ ΜΟΝΑΔΕΣ	
		30	
ΓΛΩΣΣΑ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑΣ και ΕΞΕΤΑΣΕΩΝ:	Η γλώσσα συγγραφής της διπλωματικής εργασίας μπορεί να είναι Ελληνική, ή διάφορη της Ελληνικής		
ΤΟ ΜΑΘΗΜΑ ΠΡΟΣΦΕΡΕΤΑΙ ΣΕ ΦΟΙΤΗΤΕΣ ERASMUS	Ναι		
ΗΛΕΚΤΡΟΝΙΚΗ ΣΕΛΙΔΑ ΜΑΘΗΜΑΤΟΣ (URL)	-		

(2) ΜΑΘΗΣΙΑΚΑ ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ

Μαθησιακά Αποτελέσματα
Με την επιτυχή ολοκλήρωση του μαθήματος ο φοιτητής/τρια θα είναι σε θέση να: • Γνωρίζει τη μεθοδολογία της Επιστημονικής Έρευνας και Συγγραφής   • Εντρυφήσει σε σχετικούς προς το γνωστικό αντικείμενο χώρους   • Αναφέρεται δημιουργικά σε προηγούμενες επιστημονικές μελέτες   • Τεκμηριώνει πειστικά τις δικές του/της θέσεις   • Μπορεί να συνεχίσει δόκιμα τις μεταπτυχιακές του/της σπουδές σε διδακτορικό και μεταδιδακτορικό επίπεδο, εφόσον το επιθυμεί
Γενικές Ικανότητες
• Ανάλυση ιστορικών πηγών   • Ανάπτυξη κριτικής ικανότητας και ιστορικής σκέψης   • Επεξεργασία διεθνούς βιβλιογραφίας   • Παραγωγή νέων ερευνητικών ιδεών   • Εξοικείωση με τα μεθοδολογικά εργαλεία της Βυζαντινής Αρχαιολογίας και Τέχνης   • Αντιμετώπιση ερευνητικών προβλημάτων   • Αξιολόγηση της σημασίας της διεπιστημονικότητας στο πλαίσιο των Βυζαντινών Σπουδών   • Σύνδεση της γνώσης του παρελθόντος με τις ανάγκες του σύγχρονου κόσμου

(3) ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΟ

Η Διπλωματική Εργασία πρέπει να είναι συνθετική. Το θέμα της ποικίλει ανάλογα με την ειδικευση (Βυζαντινή Ιστορία ή Βυζαντινή Αρχαιολογία και Τέχνη) και περιλαμβάνει πλήθος πεδίων, όπως λ.χ. Θεσμοί, Εκκλησία, Κοινωνία, Διοίκηση, Οικονομία, Παιδεία, Εξωτερική Πολιτική, Αρχιτεκτονική, Μνημειακή Ζωγραφική, Εικόνες, κ.ά

Ο μεταπτυχιακός φοιτητής, καταθέτοντας την διπλωματική εργασία για την απόκτηση του Δ.Μ.Σ., υποχρεούται να αναφέρει το έργο και τις απόψεις άλλων, που χρησιμοποίησε. Η αντιγραφή αποτελεί σοβαρό ακαδημαϊκό παράπτωμα. Λογοκλοπή θεωρείται η αντιγραφή εργασίας άλλου συγγραφέα, καθώς και η χρησιμοποίηση εργασίας άλλου συγγραφέα, δημοσιευμένης ή όχι, χωρίς την δέουσα αναφορά. Η παράθεση οποιουδήποτε υλικού τεκμηρίωσης, χωρίς σχετική αναφορά, μπορεί να στοιχειοθετήσει απόφαση της Συνέλευσης του Τμήματος Ιστορίας και Αρχαιολογίας για διαγραφή του ή αφαίρεση του τίτλου εκ των υστέρων.

(4) ΔΙΔΑΚΤΙΚΕΣ και ΜΑΘΗΣΙΑΚΕΣ ΜΕΘΟΔΟΙ - ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗ

ΤΡΟΠΟΣ ΠΑΡΑΔΟΣΗΣ	Η μεταπτυχιακή διπλωματική εργασία κατατίθεται σε έντυπη και ηλεκτρονική μορφή (PDF). Η έκτασή της ορίζεται έως 30.000 λέξεις (κείμενο, υποσημειώσεις, βιβλιογραφία), με εξαίρεση τα παραρτήματα. Πρέπει να είναι γραμμένη με χαρακτήρες μεγέθους 12, σε 1,5 διάστιχο, με κανονικά περιθώρια και τυπωμένο σε σελίδες μονής όψης.
ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗ ΦΟΙΤΗΤΩΝ	Ο υποψήφιος υποστηρίζει το θέμα της εργασίας του δημόσια ενώπιον τριμελούς εξεταστικής επιτροπής, η οποία στη συνέχεια κρίνει την επιστημονική ορθότητα και αρτιότητα της εργασίας. Γλώσσα αξιολόγησης είναι η Ελληνική ή διάφορη της Ελληνικής για τους φοιτητές Erasmus.